

MEĐUNARODNI KRIVIČNI SUD ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU

Pr.br. IT-06-90-PT

SUDSKA KOMORA I

Prije: Sudija Alphons Orie, predsjedavajući
Sudija Christine Van Den Njyngaert
Sudija Bakone Justice Moloto

Sekretar: Gdin. Hans Holthuis

Datum: 23. mart 2007.

TUŽILAC

protiv

**ANTE GOTOVINA
IVAN ČERMAK
MLADEN MARKAČ**

JAVNA VERZIJA PREDRASPRAVNOG PODNESKA

Kancelarija tužioca:
Alan Tieger

Branioци optuženih:

Gdin. Luka S. Mišetić, Gdin. Gregory Kehoe, Gdin. Payam Akhavam za Antu Gotovinu

Gdin. Čedo Prodanović i Gđa. Jadranka Sloković za Ivana Čermaka

Gdin. Miroslav Šeparović i Gdin. Goran Mikuličić za Mladena Markača

(A) Pregled predmeta	46
(B) Udruženi zločinački poduhvat.....	49
(a) Cilj zajedničke zločinačke namjere.....	49
(b) Sprovođenje zajedničke zločinačke namjere.....	50
(i) Granatiranje civilnih područja.....	50
(ii) Psihološko djelovanje.....	51
(iii) Progoni, ubijanja, paljenja, pljačkanja, zadržavanja u pritvoru i uznemiravanje.....	52
(iv) Specijalna policija.....	53
(v) Prepreke povratku.....	54
(c) Druge odgovornosti učesnika udruženog zločinačkog poduhvata.....	54
(C) Gotovina.....	55
(D) Čermak.....	58
(E) Markač.....	61
(F) Tačke.....	63
(1) Opšti zahtjevi člana 3.....	63
(2) Opšti zahtjevi člana 5.....	64
(3) Tačke 2 i 3: Deportacije i prisilno premještanje.....	64
(4) Tačka 4: Pljačke.....	65
(5) Tačka 5: Bezobzirno razaranja.....	66
(6) Tačke 6 i 7: Ubistvo.....	66
(7) Tačke 8 i 9: Nehumane djela i okrutno postupanje.....	67
(8) Tačka 1: Progon.....	68
(9) Oblici odgovornosti.....	68
(a) udruženi zločinački poduhvat.....	68
(b) naređenje, podsticanje, potstrekivanje.....	68
(c) planiranje, podsticanje, pomaganje i potstrekivanje.....	68
(d) komandna odgovornost.....	69

1. Trojica optuženih, Ante Gotovina, Ivan Čermak i Mladen Markač terete se po pet tačaka optužnice za zločine protiv čovječnosti po članu 5. Statuta Međunarodnog suda za zločine u bivšoj Jugoslaviji (progon, deportacija, nehumana djela prisilnog premještanja, ubistva, nehumana djela i okrutno postupanja) i po četiri tačke za ratne zločine prema članu 3. Statuta Međunarodnog suda za zločine u bivšoj Jugoslaviji (pljačke, bezobzirno razaranja, ubistva i okrutno postupanje). Oni su krivično odgovorni prema članu 7.(1), uključujući odgovornost za zajednički zločinački poduhvat i član 7.(3).

2. U vrijeme za koje ga optužnica tereti, Gotovina je bio glavni operativni komandant hrvatskih snaga koje su bile raspoređene na južnom dijelu regije Krajina koja je uglavnom uključivala Zborno područje Split. Po ulasku trupa, Čepmak je postao komandant Zbornog mjesta Knin i preuzeo ulogu vojnog upravnika Knina. Markač je bio pomoćnik ministra unutrašnjih poslova i komandovao je specijalnom policijom, raspoređenom tokom i nakon akcije "Oluja".

(A) Pregled predmeta

3. Pozadina ovog slučaja je predmet prethodnog spora u Tribunalu. Raspad Jugoslavije pokrenuo je polarizaciju i neprijateljstvo između njenih etničkih grupa. U Bosni i Hercegovini, posebno u Hrvatskoj, gdje su sjećanja na genocid iz Drugog svjetskog rata počinjenih od strane hrvatskih snaga vaskrsela po novoj pojavi simbola iz tog perioda. Srbi su se plašili da će postati ugrožena manjina i preduzeli su korake da osiguraju da neće biti odvojeni od Srba u ostalim dijelovima bivše Jugoslavije. U Hrvatskoj, gdje je bilo otprilike 13% Srba, srpski lideri su osnovali srpske autonomne regije i kasnije, u decembru 1991, Republiku Srpsku Krajinu (RSK). Zajedno sa JNA, snage hrvatskih Srba preuzimaju kontrolu nad teritorijom, kroz vojne operacije, nasilno raseljavajući etničke Hrvate sa tih područja. Vojne snage RSK su kasnije postale Srpska Vojska Krajine (SVK).

4. U skladu sa međunarodnim diplomatskim naporima, Vensov plan je rezultirao raspoređivanjem mirovnih snaga Ujedinjenih Nacija (UNPROFOR, kasnije UNCRO) od 1992. do 1995. u četiri zaštićena područja gdje su hrvatski Srbi činili većinu ili znatnu manjinu. Između 1992. i avgusta 1995. hrvatske snage su preduzele nekoliko vojnih

akcija da povrate teritoriju koju je držala RSK (*Miljevački plato* – jun 1992, *Maslenički most* – januar 1993, *Medački džep* – septembar 1993, *Bljesak* – maj 1995) što je rezultiralo tvrdnjama od strane i Srba i međunarodne zajednice o primjerima protivzakonitih ubijanja Srba, uništavanja srpske imovine i bjekstvu srpskih civila koje je uslijedilo.

5. Tokom 1995. članovi međunarodne zajednice su povećali svoje napore s ciljem da se strane u konfliktu dogovore oko rješenja.

6. Krajem jula 1995, nakon akcija RSK i snaga bosanskih Srba na Bihać, hrvatske snage, pod vođstvom Ante Gotovine, sprovele su akciju *Ljeto*, da bi osvojile strateška uporišta Glamoč i Grahovo, tako obezbjeđujući uslove za vojne akcije u hrvatskom dijelu Krajine, posebno u Kninu.¹

7. Smatrajući da su međunarodne političke okolnosti bile povoljne za osvajanje Krajine, predsjednik Tuđman, zajedno sa raznim vojnim i političkim vođama, završio je rad na vojnim planovima za akciju *Oluja* 31. jula 1995.² Međunarodna zajednica je povećala svoje pregovaračke napore pošto je bila duboko zabrinuta za izgled hrvatske vojne akcije, koja je prijetila širenjem rata i civilnim žrtvama. Prijedlog za koji su međunarodni predstavnici vjerovali da će moći odvratiti vojnu akciju, hrvatska delegacija je odbila 3. avgusta u Ženevi.³

8. U pet časova, 4. avgusta 1995, oko 130.000 pripadnika hrvatskih snaga pokrenulo je akciju *Oluja*. Napad je počeo žestokom artiljerijskom paljbom po gradovima i selima širom Krajine. Gradovi Knin, Benkovac, Obrovac i Gračac, kao i manji gradovi i sela, su granatirani žestoko i nemilice.⁴ Procjenjuje se da je tada palo na gradove⁵ oko 1.500-1.800 projektila, ubijajući i ranjavajući civile.⁶ Sljedećeg jutra je još 1.000-

1.500 projektila ispaljeno na Knin, sve dok hrvatska pješadija nije stigla u grad u otprilike 11.30 časova.⁷

9. Relativno mali broj Srba je pobjegao oče-kujući napad Hrvata. Usred panike i terora koje je proizveo artiljerijski napad, zajedno sa psihološkim operacijama hrvatskih snaga, sve više Srba je počelo da napušta svoje kuće i bježi na sigurno. Civili su bježali prema selima dalje od linija fronta, ili ka većim gradovima kao što je Knin. Plašeći se za svoje živote, ljudi su odlazili na brzinu, ostavljajući praktično sve iza sebe.

10. Artiljerijski napad se nastavio tokom cijelog dana. Kasno poslijepodne vlasti RSK-e su naredile evakuaciju srpskih civila iz Benkovca, Obrovca, Gračaca, Drniša i Knina prema Srbu kako bi se obezbijedilo da se civili sklone sa vatrene linije i da se spriječe dalje civilne žrtve od neprestanih artiljerijskih napada. Vlasti RSK-e su takođe željele da umire njihove vojnike, koji su bili na borbenoj liniji, da su njihove porodice na bezbjednom.⁸

11. Do večeri 4. avgusta, dugi konvoji Srba, koji su bježali od napada, su zakrčili ceste. Oko 200.000 Srba je pobjeglo sa hrvatske teritorije usljed akcije *Oluja*.⁹ Na tri lokacije unutar bivšeg UN sektora Jug osoblje Jordanskog bataljona je registrovalo 46.200 izbjeglica koje su prešle u BiH do podneva 6. avgusta 1995.¹⁰ i ukupno 72.000 do 11. avgusta 1995.¹¹ Preostale Srbe činio je samo mali dio srpske zajednice u RSK prije napada, a to su uglavnom bili stariji i nejakli ili oni koji su uspješno našli sklonište u UN bazi u Kninu.¹²

12. Čim su hrvatske trupe ušle u gradove i sela, nametnule su ograničenje kretanja međunarodnim posmatračima¹³ i počele su sistematsko pljačkanje i paljenje srpske imovine, kao i ubijanja širokih razmjera relativno malog broja Srba koji su ostali. U Kninu, na primjer, 7. brigada *Pume* je ušla bez ičijeg otpora¹⁴ i započela opsežne pljačke.¹⁵ Na drugim mjestima, vojnici koji su nadirali, iz 4. i 7. brigade, pljačkali su i palili domove,¹⁶ zastrašujući

¹ Ofanzive i operacije HV-a i HVO-a (1996): 0249-8948-0249-9106, pp. 57-58

² Predsjednički transkripti (31.07.95):0304-9043-0304-9075.

³ Vidi npr. ECMM Zagreb Izvještaj (04.08.95):R027-439-R027-4441.

⁴ Forand:0042-5964-0042-5979,pp.0042-5968-0042-5970, 0042 - 5975; Leslie: 0039- 3016- 0039- 3024, pp. 0039- 3018 -0039- 3021; Marker - Hansen: 0038 -9345- 0038-9355, p. 0038 -9347; Hill: 0042 - 3173- 0042 - 3179, pp. 0042 - 3176 - 0042 -3177; Dangerfield: 0038 - 7797 - 0038 -7806, pp. 0038 - 7803-0038-7804; Danjes 0042 -3180 -0042-3191,p.0042 -3182-0042-3186; Dijkstra: 0039- 3052- 0039-3055,pp. 0039- 3053 - 0039- 3055; Njilliams: 0042-5930 – 0042 - 5938, p.0042 - 3033-0042-3034,p. 0042- 3036 ;Dreyer; 0039- 303 1 - 0039-3037, pp. 0039 - 3033- 0039-3036; Balfour: 0038-7809-0038-7815, p. 0038-7810-0038- 7812; Berikoff: 0042 -5991 -0042-5995 pp. 0042 -5992- 0042 -5993; Tymchuk: 0061- 7872-0061-7893, p.0061-7873; Bellerose 0090 -1334-0090 -1340, p.0090- 1336; Liborius 0038-9356-0038-9360, p.0038-9358-0038- 9359.

⁵ Leslie: 0039-3016-0039-3024, p.0039-3018; Berikoff: 0042-5991 - 0042-5995, p.0042.5992

⁶ WS: 0059-8492-0059-8498, p.0059-8494; UNPHAO Lista: 0038 – 5334 - 0038-5345, p.0038-5337; Berikoff: 0064-523-0064 -5587, p. 0064-5536; Leslie: 0035-1489-0035-1493, p.035 -1490; Danjes 0042-3180-0042-3191, p.0042-3183; Bellerose 0090 –

1334 -0090-1334, p. 0090-1337; WS: 0041-3793 - 0041- 3805, p. 0041-3799.

⁷ Leslie:0039-3016-0039-3024,p.0039-3018.

⁸ Izjava za štampu- Sekulićeva knjiga (04.08.1995):0607-2271-0607-2272.

⁹ Rehn:OO35-7096-0035-7133,p.0035-7111.

¹⁰ Berikoff:0042-6041-0042-6047,p.0042-6045.

¹¹ Berikoff:0042-6041-0042-6047,p.0042-6047;Forand:0042-5954-0042-5979,p.0042-5972.

¹² HRAT:0035-1707-0035-171 1,p.0035-1711;ECMM Report (28.08.95):R026-5638-R026-5652,p.R026-5644; HRAT (11.09. 95) : R089-9374-R089-9376,R089-9376. Vidi isto WS: 0069 - 3305 - 0069-3314;WS:0050-8236-0050-8241.

¹³ Berikoff 0042 -6041-0042-6047, p.0042-6044;WS: 0041-3836-0041-3850,p.0041-3839;WS:0046-0577-0046-0599,p.0046-0586.

¹⁴ Dijkstra:0039-3052-0039-3055,p.0039-3054

¹⁵ Forand:0042-5964-0042-5979,p.0042-5973; Marker-Hansen 0038 - 9345-0038-9355,p.0038-9347-0038-9348.

¹⁶ ECMMSitRep (06.08.95) 0052- 6825 -0052-6826; UNMO Report (06.08.95) 0050-9562-0050-9570,p.0050- 9562, 0050- 9569; Boucher: 0089-8380-0089-8390, p.0089-8386-0089-8387; Danjes 0042-3180-0042- 3191, p.0042-3188; Liborius: 0427- 7142- 0427-

Srpske civile i odvođeni ih u sabirne centre ili UN baze.¹⁷ Tokom ova četiri dana, civili i vojnici RSK-e koji su se predali su ubijani od strane vojnika Hrvatske vojske i specijalne policije u mnogim mjestima, uključujući i mjesta Kovačić,¹⁸ Đurići,¹⁹ Žagrović,²⁰ Šarena jezera,²¹ Uzdolje,²² Oraovac,²³ Knin,²⁴ Golubić²⁵ i Očestovo.²⁶ Izvještaji i vladinih²⁷ i nevladinih organizacija²⁸ se odnose na ubijanja pretežno starijih muškaraca i žena u više od 60 sela tokom prve sedmice operacije *Oluja*. Gotovinine jedinice su bile prisutne u i oko ovih sela kada su se ova ubijanja desila.²⁹

13. Ova kampanja je nastavljena sve dok nije sve opljačkano i dok većina srpskih domova nije bila oštećena ili uništena.³⁰ Izvještaji o situaciji koji su stizali sa terena od strane međunarodnih organizacija – uključujući Misiju Evropske zajednice za nadgledanje (ECMM), Vojne posmatrače Ujedinjenih Nacija (UNMO), Tim za ljudska prava (HRAT) i Civilnu policiju Ujedinjenih Nacija (UNCivPol) – svi prikazuju dnevno sistematsko pustošenje, paljenje i pljačkanje.³¹ Relativno mali broj preostalih Srba u očajanju je htio da ide, pa su veliki konvoji autobusa transportovali hrvatske Srbe, mnoge iz sabirnih centara, za Srbiju.³²

14. Mnogi Srbi su mislili da će njihov bijeg da bude samo privremen, ali uskoro, uprkos jakoj želji da se vrate, shvatili su da bi bilo nemoguće nastaviti život u Krajini.³³ Oni koji su bili držani ili sklonjeni u UN kampove³⁴ ili druga sabirna mjesta³⁵ su znali, ako ih napuste, da postoji velika vjerovatnoća da mogu biti ubijeni, ili na neki drugi način povrijeđeni. Oni uporni u odluci da ostanu su ostali u svojim zaseocima, takođe prihvatajući ovaj rizik. Srbi, koji su željeli da se vrate i čije su kuće ostale pogodne za stanovanje (ili koji su bili voljni da ponovo izgrade svoje kuće), su bili spriječeni da to ostvare namjerno stvaranim preprekama. Zakonske i birokratske prepreke za povrat imovine zajedno sa fizičkom opasnošću pri povratku, trajno su i efikasno spriječili njihov povratak u Krajinu.³⁶

15. Konačno, napor da se Srbi prisile i zadrže podalje je bio uspješan: u novembru 1995, tri mjeseca nakon što je operacija *Oluja* počela, UNMO je izvijestio da je samo 3,034 Srba od otprilike 90,000 prije *Oluje*, ostalo u bivšem sektoru Jug.³⁷

(B) Udruženi zločinački poduhvat

a) Cilj zajedničke zločinačke namjere

16. Na ostrvu Brijuni, 31. jula 1995, Vrhovni zapovjednik Hrvatskih oružanih snaga, predsjednik Tuđman, se sreo sa Gotovinom, Markačem i drugim političkim i vojnim liderima da bi razgovarali o predstojećem napadu na Krajinu. Kao što je Tuđman izjavio, jedan od ciljeva takvog napada je bio da se Srpski civili navedu na bijeg: *...važno je da ti civili krenu i onda će ih vojska slijediti, i kada kolone krenu oni će imati psihološki uticaj jedni na druge.*³⁸ Ranije na sastanku on je naglasio da: *(M)i moramo da zadamo takve udarce da Srbi praktično nestanu.*³⁹

Gotovina, komandant odgovoran za sprovođenje ciljeva Vrhovnog komandanta, je izjavio u istom

4155, p.0424-7144;WS:045-7335-0045-7348, p. 0045-7340; WS: 0279- 1504-0279-1507,p.0279-1505.

¹⁷ Berikoff: 0064-5523-0064-5587,p.0064-5536-0064-5537; WS: 0279-1517-0279-1521,p.0279- 1519; WS: 0279- 1351-0279-1355, p. 0279-1352-0279-1354;WS:0342-3240-0342-3245, p.0342-3242-0342-3243; WS: 0359-4871-0359-4877,p.0359-4873; WS: 0059-8548-0059-8552,p.0059-8549;WS:0059-8523-0059-8529,p.0059-8525;WS :0279-1367-0279-1370,p.0279-1369.

¹⁸ Vidi *infra* Popis ubistava 1

¹⁹ Vidi *infra* Popis ubistava 2

²⁰ Vidi *infra* Popis ubistava 3

²¹ Vidi *infra* Popis ubistava 6

²² Vidi *infra* Popis ubistava 7

²³ Vidi *infra* Popis ubistava 10

²⁴ WS:0050-8248-0050-8256,p.0050-8251-0050-8253; Protokol:0213-7827-0213-7830; Protokol:0213-7823-0213-7826. WS:0045-7335-0045-7348,p.0045-7340.

²⁵ WS:0279-1551-0279-1555, p.0279-1552; Protokol:0213-7827-0213-7830;Protokol:0213-7823-0213-7826.

²⁶ WS:0050-8248-0050-8256,p.0050-8251-0050-8253; Protokol: 0213-7827-0213-7830; Protokol: 0213-7823- 0213-7826. WS: 0045-7335-0045-7348,p.0045-7340.

²⁷ WS:0342-3240-0342-3245,p.0342-3242-0342-3243; WS: 0279 - 1351-0279-1355,p.0279-1353. Protokoli hrvatske Vlade sa ekshumacije: 0356-4203-0356-4207; 0213-7893-0213-7895; 0213-7917-0213-7919;0213-7875-0213-7877;0213-7896-0213-7898.

²⁸ Hrvatski Helsinški odbor (HHO) :0333-5790-0333-5944; *Exodus*, Izvještaj:0290-7166-0290-7312.

²⁹ Analiza napada na *Kazjak* - 95(15.08.1995): 0352-6974-0352-6977; Gotovini izvještaj Červenku (04.08.1995) :0352-6852-0352-6853; Gotovini izvještaj Glavnom štabu (04.08.1995): 0352-6858-0352-6861; Gotovini izvještaj Červenku (05.08. 1995): 0352-6863-0352-6866; Gotovinina naredba (05.08.1995): 0279-8908-0279-8909; Gotovini izvještaj (06.08.1995): 0352-6878-0352-6880; Gotovini izvještaj Červenku (06.08.1995) : 0279-9013-0279-9014; Gotovini izvještaj Červenku (07.08. 1995): 0352-6895-0352-6896; Gotovini izvještaj Červenku (08. 08.1995): 0352- 6925-0352-6927; Gotovini izvještaj Červenku (09.08.1995): 0352-6838-0352-6940.

³⁰ ECMM Izvještaj 0038-8688-0038-8856,pp.0038-8696-0038-8697;UNMO report 0037-7298-0037-7321,pp.7298-7299.

³¹ Vidi *npr.* Izvještaj (21.11.95), 0038-8688-0038-8856, p. 0038 - 8694; Pismo Foranda Čermaku (11.08.95) 0090-1650 - 0090-1650;HRATizvještaj (13.08.95) R090-6301-R090-6302,p. R090-6301;UNMOLizvještaj 0088-4843-0088-4863; UNCivPol Izvještaj (21.08.95) R090-0130-R090-0133, p. R090-0137.

³² ECMM Izvještaj (15.09.95) R026-6320-R026-6322, p. R026 - 6320; WS: 0279-1517-0279-1521,(0279-1519); WS: 0279- 1351-0279-1355,(0279-1354);WS:0342-3240-0342-3245,(0342-3243).

³³ ECMM Izvještaj (26.08.95) 0046-5923-0046-5933, pp. 0046 - 5923-0046-5924;Mauro:0093-4963-0090-4970,p.0093-4967.

³⁴ 0607-1976-0607-2010.

³⁵ Uključujući objekte na sljedećim lokacijama: Srednja škola u Kninu, Sisak; Sinj; Šibenik; Zadar; Ivanić Grad; Karlovac; Zagreb; Novska; i Gospić:0607-1967-0607-1968; 0607-1972-0607-1973;0607-2669-0607-2677; 0424- 7701-0424-7709.

³⁶ Npr. Zakon o zakupu stanova (27.9.1995)R090-8603-R090 - 8606/R090-8607-R090-8608 (uključujući i stanarska prava); Dekret o povratku izbjeglih i raseljenih lica na oslobođena područja (10.10.1995) 0096-7981-0096-7986 /R090-471 1-R090-4713 (puna prava hrvatskim državljanima izbjeglicama i Srbima okupiranih područja Bosne i iz Srbije i Crne Gore da usele u napuštene srpske domove.)

³⁷ UNMO Report (04.11.95) 0037-7298-0037-7321,p. 0037-7300.

³⁸ Predsjednički transkripti(31.7.1995):0304-9043-0304-9075,p. 15

³⁹ Predsjednički transkripti(31.7.1995):0304-9043-0304-9075,p. 20

tonu: *Veliki broj civila već napušta Knin i ide ka Banjaluci i Beogradu. To znači da, ako mi nastavimo sa ovim pritiskom, vjerovatno u neko dogledno vrijeme, neće biti toliko mnogo civila već samo oni koji moraju da ostanu i koji nemaju mogućnost odlaska.*⁴⁰

17. Drugog avgusta 1995. , Gotovina je jasno definisao prirodu *pritiska* koji se treba primijeniti na civile, izdajući naredenje za gađanje *...artiljerijskom paljbom gradova Drvar, Knin, Benkovac, Obrovac i Gračac.*⁴¹

18. Cilj uklanjanja Srba iz Krajine je odraz dugogodišnjeg interesa predsjednika Tuđmana za etničkom homogenošću. Osim neprijateljstva prema Srbima izgrađenog tokom godina rata, predsjednik Tuđman je vidio etničku različitost kao istorijski problem koji bi mogao biti riješen, na primjer, premještanjem stanovništva. Shvatanje Tuđmana i njegovih najužih saradnika, s jedne strane, i nekih srpskih predstavnika, s druge strane, je da razmjena stanovništva treba da se sprovede u interesu obe strane. U januaru 1992, političar

bosanskih Srba, Nikola Koljević je predstavio Tuđmanu plan za razmjenu stanovništva. Tuđman je potvrdio da *...mi treba da budemo spremni za teritorijalno razgraničenje i to je prihvatljivo zato što u tom pogledu sama istorija pokazuje da, ne samo da je takvo razumijevanje neophodno, već i sama razmjena stanovništva i tako dalje...* On je kasnije dodao da *kad god se nacionalni problemi začeti na taj način pojave, kao što je to bio slučaj kod nas, a što je odlučeno još od prvog i drugog svjetskog rata, dovode do zaključka o razmjenama (stanovništva).*⁴²

19. Hrvatsko vođstvo je pronašlo pravog sago-vornika za etničko preuređenje bivše Jugoslavije u Slobodanu Miloševiću. Kada je raspravljano šta da se čini sa srpskim stanovništvom u Hrvatskoj, 1994, Tuđman je rekao da je on potpisao sporazum sa Ćosićem i Miloševićem o dobrovoljnom preseljavanju, i da ako dođe do zajedničkog diplomatskog priznavanja između Srbije i Hrvatske, Srbi koji ne žele da žive u Hrvatskoj bi jednostavno otišli.⁴³ U avgustu 1995. Tuđmanov pomoćnik i jedno vrijeme premijer, Hrvoje Šarinić je slično ispričao razgovor koji je imao sa Miloševićem: *...Reći ću vam nešto što je suprotno mojoj ličnoj etici, ali dok god ima ...manje Srba u Hrvatskoj i Hrvata u Srbiji, bolji će biti naši budući odnosi. Jedna autonomna regija unutar Republike Hrvatske bi bila potencijalni trojanski konj srpske politike. On kaže, „šta kažeš na to?“ A ja kažem, Gospodine predsjedniče...šta će se desiti ako ostavimo situaciju*

⁴⁰ Predsjednički transkripti (31.7.1995):0304-9043-0304 - 9075, p. 15 (naknadno podvučeno)

⁴¹ Gotovini *Dodatak za artiljeriju* (2.8.1995):0342-2548-0342-2551, p.0342-2550.

⁴² Predsjednički transkripti (8.01.1992):0150-9173-0150 - 9240, pp.33,42,68 (naknadno podvučeno)

⁴³ Predsjednički transkripti(17.11.1994):0186-9463-0186-9542.

*ovakvom kakva je? Mi to ne možemo uraditi. Onda sam mu rekao za četiri i po miliona koji su se preselili nakon Drugog svjetskog rata, i rekao sam da ne moramo da upotrebljavamo velike riječi kao što su etničko čišćenje, ljudi se sele da bi stvorili normalnu situaciju koju možemo iskoristiti i tako dalje...*⁴⁴

20. Odlučnost da obezbijede da hrvatske teritorije budu u sastavu Hrvatske se takođe odrazila u Tuđmanovom odbijanju teritorijalnih dobitaka koji bi doveli u neravnotežu namjeravanu demografiju. Odbio je potencijalne sporazume koji su davali Hrvatskoj regiju hrvatske Posavine u sjevernoj Bosni. Tuđman je uočio da, ako Hrvatska uzme natrag Posavinu, to bi isto značilo da bi Hrvatska morala uzeti natrag 300.000 srpskih izbjeglica, a što on nije bio voljan da uradi. Tuđman je dodao da se umjesto toga Hrvatima iz Posavine može dati zemlja u zapadnoj Slavoniji odakle su Srbi pobjegli u velikom broju u naletu akcije *Bljesak*.⁴⁵ Kao što je premijer Valentić izjavio nakon *Bljeska, srpski problem u zapadnoj Slavoniji je riješen. Nema ih više od hiljadu, uključujući stare žene i starije osobe i nema više od 300 do 400 ljudi koji su politički faktori.*⁴⁶

21. Tuđman je kasnije podsjetio svoje savjetnike da je opšti povratak srpskih izbjeglica neprihvatljiv i da bi čak povratak od samo 150.000 Srba u Hrvatsku bio problematičan.⁴⁷ On ih je podsjetio da bi se 300.000 Srba vratilo da je Hrvatska dobila kontrolu nad regijom u Posavini u Dejtonu, i, nadalje, nagovijestio da bi dozvoljavanje Srbima da se vrate bilo isto što i vraćanje teritorije: *tako da ako želite bosansku Posavinu nazad, idite i vratite zapadnu Slavoniju, idite i vratite sve što ste uzeli. Treba da gledate na problem bosanske Posavine u tom kontekstu.*⁴⁸

22. Osim ideoloških smetnji, povratak stotina hiljada Srba radi glasanja u Hrvatsku predstavljalo bi štetu političkim pitanjima i za Tuđmana i za HDZ. U ljeto 1992, pod velikim diplomatskim pritiskom, Hrvatska vlada donijela je ustavne zakone o manjinama. To bi od Republike Hrvatske tražilo da odvoji mjesta u parlamentu u broju proporcionalnom procentu bilo koje manjine koja čini više od 8% ukupnog stanovništva.⁴⁹ Tako, je reintegracija UNPA sektora vodila ka povratku situacije iz 1991, srpskoj

⁴⁴ Predsjednički transkripti 29.08.1992):0155-5683-0155- 5705, p.0155-5697(naknadno podvučeno). Šarinić je to ponovio samo nedelju dana kasnije, vidi Predsjedničke transkripte (1.9.1995): 0155-5637-0155-5664.

⁴⁵ Predsjednički transkripti (18.9.1995):0186-4132-0186-4151.

⁴⁶ Predsjednički transkripti (12.5.1995):0308-7149-0308 - 7178,p.0308-7164.

⁴⁷ Predsjednički transkripti (28.9.1995):0132-6100-0132 - 6150,p.0132-6130.

⁴⁸ Predsjednički transkripti (24.11.1995):0132-5384-0132-5418

⁴⁹ Ustavno pravo – ljudska prava i slobode i Prava nacionalnih i etničkih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj (3.6.1992):0091-7508-0091-7524/0091-7508-0091-7524-ET.

manjini u Hrvatskoj bi bilo garantovano 12% mjesta u Saboru, čineći ih tako jezičkom na vagi između HDZ-a i hrvatskih opozicionih partija.

23. Međutim, do sredine avgusta 1995, Valentić je savjetovao Tuđmana da nema potrebe da se provede popis stanovništva kako bi se utvrdio broj manjine zato što nema više od 2% Srba u Hrvatskoj, 2 do 3%. Priznati tu činjenicu bilo bi, međutim, dodao je on, potencijalno štetno zato što će neko pokušati da vas optuži za etničko čišćenje.⁵⁰ U svakom slučaju, kao što je Tuđman sam kasnije izjavio, ...kada smo donijeli odluku o provođenju popisa stanovništva, željeli smo da ustanovimo broj Srba koji je otišao. S obzirom da trenutno znamo da je 98% njih napustilo ovo područje, to znači da nema potrebe za popisom stanovništva u ovom trenutku.⁵¹

24. Dok je razmjena stanovništva bila jedan način izjašnjavanja demografskog interesa, upotreba sile u ponovnom zauzimanju okupiranih teritorija, kao u *Bljesku*, je bila drugi način. Do kraja jula 1995, šok masakra u Srebrenici je smanjio na minimum međunarodni pritisak na Hrvatsku i pripremio scenu za konačnu vojnu akciju u kreiranju zamišljene čiste hrvatske države. Smanjenje broja srpskog stanovništva u Krajini je takođe predstavljalo smišljenu taktiku da se uništi moral srpskih boraca. Tuđman je znao, kad jednom civilno stanovništvo bude napadnuto i počne bježanje, da će ih srpski borci slijediti.⁵²

25. Kada je velika većina srpskog stanovništva bila prisiljena na bijeg, Tuđman i hrvatsko vođstvo su pokušali da osiguraju da se oni više ne mogu vratiti. Osim zastrašujućih uticaja sistematičnog paljenja i pljačkanja srpskih domova i fizičke opasnosti sa kojima su se Srbi suočavali, čak i oni koji su bili spremni da hrabro izdrže te rizike, suočavali su se sa zakonskim i birokratskim preprekama koje su im bile na putu, a postavljene od strane hrvatskog činovištva. Donesen je zakon o *Privremenom preuzimanju i upravljanju određenoj imovinom*, a koji je tražio da se vlasnik mora vratiti u Hrvatsku u roku od 30 dana da bi zahtijevao povrat svoje imovine.⁵³ Iako je rok kasnije produžen pod političkim pritiskom, uslov za povratak do kraja 1995. je nametao praktično nepremostivu prepreku.⁵⁴

26. Te prepreke su poslužile da cementuju ono što je bilo postignuto. Kao što je Tuđmanov savjetnik Šarinić izjavio krajem avgusta 1995, *mi bismo trebali biti inspirisani načinom kakav je u*

*Zapadnoj Slavoniji. To je bilo jako pozitivno za nas, zato što se niko nije vratio.*⁵⁵ Tako, kada je Tuđmanov savjetnik sugerisao da *mi moramo hitno ovdje vratiti Hrvate i ovo područje bi trebalo biti kolonizovano sa Hrvatima i mi nikako ne smijemo dozvoliti da ovdje ponovo bude više od 10% Srba.* Tuđmanov odgovor je bio jasan: *čak ne ni 10%.*⁵⁶

(b) Sprovođenje zajedničke zločinačke namjere

(i) Granatiranje civilnih područja

27. Kao što je gore navedeno, predsjednik Tuđman, Gotovina, Markač i drugi su se sreli 31. jula 1995. da bi raspravljali i okončali predstojeću akciju.

28. Slijedeći diskusije koje se odnose na operativni plan napada, Tuđman je napomenuo da bi opšta ofanziva stvorila veliku paniku u Kninu i da bi, stoga, snage trebale biti *direktno angažovane u pravcu Knina*. Tuđman je rekao prisutnima da *se sjete koliko je hrvatskih sela i gradova uništeno* i podsjetio ih da se to još nije desilo Kninu, iako trenutna situacija pruža *veoma dobro opravdanje za takvu akciju*. Prema tome, *mi imamo izgovor za napad, ako možete sa artiljerijom, možete ...za potpuno demoralisanje.*⁵⁷

29. Gotovina je odmah uvjerio Tuđmana da oni to zaista mogu. *Gospodine predsjedniče, u ovom momentu mi potpuno kontrolišemo Knin sa našim naoružanjem. To nije problem, ako je naredjenje da se napadne Knin, mi ćemo ga uništiti u cjelosti za nekoliko sati.*⁵⁸

30. Ta naredba se odrazila naredjenjem Gotovine za napad od 2. avgusta 1995, koje je dijelom naredio artiljeriji da podrži napad granatiranjem jednog broja posebnih meta (neprijateljska prva linija, ZM/komandno mjesto, komunikacijski centri i artiljerijske borbene pozicije) i *gađanje artiljerijskom vatrom gradova Drvar, Knin, Benkovac, Obrovac i Gračac*.

31. U skladu sa naredjenjem Gotovine, Knin, Benkovac,⁵⁹ Obrovac,⁶⁰ Gračac⁶¹ i mnogi drugi gradovi, sela i zaseoci, uključujući Kistanje,⁶² Uzdolje,⁶³ Kovačić,⁶⁴ Plavno,⁶⁵ Polača⁶⁶ i Bu-

⁵⁰ Predsjednički transkripti (17.8.1995):0186-4210-0186-4261.p.7.

⁵¹ Predsjednički transkripti (12.12.1995):0155-8046-0155-8109;12/12/95.p.27.

⁵² Predsjednički transkripti(31.7.1995):0304-9043-0304-075.p.2.

⁵³ Vidi npr. ECMM(Zagreb)izvještaj (20.09.95):R026-7459 - R026-7462.p.R026-7460.

⁵⁴ UNSC Izvještaj S/1995/105(21.12.95),p.9.

⁵⁵ Predsjednički transkripti (30.08.95):0187-0475-0187-0543.p.25

⁵⁶ Predsjednički transkripti (22.08.95),p.10:0186-4152-0186-4209;(26.9.1995):0187-0150-0187-0278,p.56:(*Svrha toga je dovesti ljude tamo, naseliti ih, oženiti i tako. (To je to). Promijeniti demografsku sliku, to je to... /sic/ za Gračac, on je svejedno prazan i... demografska slika...*)

⁵⁷ Predsjednički transkripti (31.7.1995):0304-9043-0304 - 9075/BCS:0132-4986-0132-5049,p.0304-9052.

⁵⁸ Predsjednički transkripti (31.7.1995):0304-9043-0304 - 9075/BCS:0132-4986-0132-5049,p.0304-9052.

⁵⁹ WS:0060-6202-0060-6207,p.0606-6204

⁶⁰ WS:0606-6224-0606-6230,p.0606-6225.

⁶¹ WS :0606-6193-0606-6197,p.0606-6194.

⁶² WS:0279-1517-0279-1521,p.0279-1518.

⁶³ WS:0045-7325-0045-7328,p.0045-7326.

ković⁶⁷ su gađani više od dva dana uzastopno artiljerijom, uprkos malom broju ili, kao u skoro svim slučajevima, neidentifikovanim vojnim metama.⁶⁸ Naseljena područja ovih gradova, sela i zaselaka su gađana kao dio ratnog pohoda koji nije birao ciljeve prilikom granatiranja kako bi se postiglo *potpuno demoralisanje*. Upotrebjeno naoružanje je uključivalo višeraketne bacače (MRL ili MBRLS)⁶⁹, neselektivno artiljerijsko oružje namijenjeno za bitke na otvorenom i koje je neprikladno za upotrebu u naseljenim civilnim područjima.⁷⁰

32. Granatiranje civilnih područja, kao što je gore izneseno, je bilo namjerno i direktno. Osim njenog širokog polja dejstva, koje se ne može navoditi, Gotovina je uvjeravao svog glavnokomandujućeg da može gađati odabrane mete. Na sastanku o planiranju akcije, Tuđman je izrazio zabrinutost oko mogućnosti nehotičnog gađanja UNCRO/UNPROFOR kampa u Kninu i očiglednih negativnih političkih posljedica. Gotovina je uvjeravao Tuđmana da on zna gdje se šta nalazi i da će vatra biti precizna: *U ovom momentu, možemo započeti ekstremno precizne akcije u Kninu, sistematski, a da ne gađamo kasarne u kojima je UNCRO smješten. (Mi imamo sve fotografije i tačno znamo...).* U ovom momentu svo naše oružje je navođeno, direktno navođeno.⁷¹

33. Efekat na civilno stanovništvo je bio kao što je i bilo planirano na sastanku 31. jula 1995. Uplašeni civili su bježali sa tog područja na sigurno, individualno i masovno.

34. Prvi protest protiv napada na civilne mete, u rano jutro u 6.30 časova, uputio je štabu UNPROFOR-a u Zagrebu general Mrkšić,⁷² a poslijepodne UN komandant Forand je uputio protestno pismo Gotovini.⁷³ čak i nakon što su civili u ogromnom broju počeli bježati od granatiranja, i nakon upozorenja generala Foranda, Gotovina je sledećeg

jutra nastavio granatiranje sa obnovljenim intenzitetom.⁷⁴

35. Petog avgusta 1995, Hrvatsko Ministarstvo odbrane je potvrdilo uspješnost akcije: *većina gradova (Knin, Gračac, Plaški, Petrinja, Dubica) su bili direktno ugroženi što je prouzrokovalo iseljenje civila velikih razmjera (organizovanog ili spontanog) ...*⁷⁵ Tako je Gotovina ostvario ono što je Tuđman naglašavao, *zadati takve udare da će Srbi praktično nestati.*⁷⁶ Kako je Gotovina uvjeravao Tuđmana, preostali civili su bili *samo oni koji moraju ostati i koji nemaju mogućnosti da odu.*⁷⁷

(ii) Psihološko djelovanje

36. Kao što je prethodno navedeno, od stanovništva Knina se očekivalo da će bježati usljed granatiranja civilnih područja. Ovaj proces je bio potpomognut psihološkim akcijama, koje su uključivale lažne vijesti putem lokalnih radio stanica⁷⁸ i bacanjem lažnih letaka (koji su svojim sadržajem navodili da stižu od RSK-e) navodeći Srbe na bijeg.⁷⁹ Poruke su takođe bile izražavne kao humanitarne geste da bi se istovremeno lažno prikazivali pred Međunarodnom zajednicom dok su preplašeni civili istjerivani iz Krajine. Kao što je ministar odbrane Šušak naglasio 31. jula: *Mi bismo označili puteve koje bi oni mogli koristiti za odlazak i formulisati ih na takav način kako bismo udvostručili konfuziju koja već postoji.* Tuđman je primijetio da bi takve poruke mogle pokazati da se Srbi povlače, a dok se istovremeno na njih apeluje da ostanu – *Ovo znači davati im izlaz, a s druge strane se pretvarati da im se garantuju civilna prava, itd.*⁸⁰

(iii) Progoni, ubijanja, paljenje, pljačkanje, pritvori i uznemiravanje

37. Hrvatska vojska i specijalna policija su ušli u skoro napuštene gradove i sela. Nekolicinu preostalih Srba je činio nesrazmjern broj starijih i nemoćnih, koji su bili predmet brutalnog postupanja. Individualno i u saradnji, Gotovina, Čepmak i Markač su iskoristili raspoloživa sredstva da izvedu akcije *Čišćenje*.⁸¹

⁶⁴ WS:0059-8548-0059-8552,p.0059-8549;WS:0607-1569-0607 - 1572, p.0607-1570.

⁶⁵ WS:0279-1504-0279-1507,p.0279-1505.

⁶⁶ WS:0607-1556-0607-1561,p.0607-1557.

⁶⁷ WS:0050-8225-0050-8231,p.0050-8226.

⁶⁸ WS:0607-1539-0607-1547,p.0607-1549.

⁶⁹ Naredba za napad (1.8.1995):0342-2548-0342-2551; Analiza(17.08.95):0038-7820-0038-7823,p.0038-7822;Leslie:0039-3016 -0039-3024,p.0039-3018-0039-3019;Dangerfield 0038-7797-0038-7806,pp.0038-7803-0038-7804;Hill:0057-7638-0057-7744,p.0057-7648;Njilliams:0042-5930-0042-5938,p.0042-5933.

⁷⁰ Hill:0057-7638-0057-7745,pp.0057-7652-0057-7653; Dangerfield 0038-7797-0038-7806,p.0038-7804; Crater Analysis (17-08-95):0038-7820-0038-7823,p.0038-7822.

⁷¹ Predsjednički transkripti (31.7.1995):0304-9043-0304 - 9075/BCS:0132-4986-0132-5049,p.0304-9057.

⁷² Mrkšićevo protesno pismo (4.8.1995):0308-2028-0308-2028.

⁷³ Forandovo protesno pismo (4.8.1995):0090-1642-0090-1642; Tymchuk:0061-7872-0061-7893,p.0068-4736; Leslie: 0088 - 4720-0088-4769;0088-4771-0088-4782.

⁷⁴ Leslie:0039-3016-0039-3024,p.0039-3018;Berikoff:0042-5991-0042 -5995, p.0042-5992. Izvještaj obavještajne službe Ministarstva unutrašnjih poslova (05.08.95); p.4; 0463-3220-0463-3224.

⁷⁵ Izvještaj obavještajne službe Ministarstva unutrašnjih poslova (05.08.95);p.4;0463-3220-0463-3224.

⁷⁶ Predsjednički transkripti(31.7.1995):0304-9043-0304-9075, p.2.

⁷⁷ Predsjednički transkripti (31.7.1995):0304-9043-0304-9075,p.2.

⁷⁸ 0294-9079-0294-9095,p.0294-9079, WS:0606-6198-0606-6201, p.0606-6199

⁷⁹ Izvještaj MUP-a(5.8.1995):0349-3906-0349-3906.

⁸⁰ Predsjednički transkripti;31/07/95;p.29;0304-9043-0304-9075

⁸¹ Markač (6.9.1995):0349-3590-0349-3590; Markačev izvještaj (22.8.1995):0361-1295-0361-0296 (sastanak između Gotovine, Markača i Čermaka); Červenkova naredba (21.8.1995): 0361-1282-0361-1284;Čermakov odgovor(25.8.1995):0361-1312-0361-1313.

38. Prvo, iako je velika većina Srba pobjegla sačuvavši svoje živote, iznenađujuće veliki broj srpskih civila je ubijeno (ili nestalo, a da više nikad nisu viđeni) tokom granatiranja ili poslije ulaska hrvatskih snaga u gradove i sela.⁸² Razlikuju se procjene nevladine organizacije krajiških *Srba Veritas* i hrvatske vlade, a koje se odnose na rasprostranjena ubistava. Prethodni su zaključili da je ubijeno ili nestalo 1.594 Srba, od kojih 10 djece i 358 žena,⁸³ dok su potonji potvrdili da je širom cijele Krajine 911 lica ubijeno, a od tog broja priznaju da je više od pola bilo civila.

39. Prema informacijama koje potiču iz protokola hrvatske vlade a koje se tiču pojedinaca sahranjenih nakon što je *Oluja* počela, 336 lica za koje se zna ili smatra da su civili je ubijeno od hrvatskih vlasti. Pa ipak, ako se uzmu u obzir lica koja po svoj prilici imaju nepoznat status, a koje su žene, taj broj se penje na 574. Ako, k tome, dodamo osobe nepoznatog statusa koje su starije od 60 godina, broj raste na 750 ubijenih. Taj broj, na relativno malom geografskom prostoru sa brojem stanovnika manjim od 100.000, odražava atmosferu smrti koja se rasprostirala ovom regijom u naletu operacije *Oluja*.⁸⁴

40. Oni koji su bili po strani i preživjeli, svjedoče o razaranju svojih zajednica od strane hrvatske vojske. Razaranje je počelo čim su hrvatske snage ušle u gradove i sela, za nekoliko nedjelja većina srpskih domova je bila oštećena ili uništena.⁸⁵ Prema posmatračima ECMM-a 26. avgusta 1995: *Gruba procjena je da je između 60 do 80% imovine u bivšem UN Sektoru Jug potpuno ili djelimično uništeno. Paljenja su u velikoj mjeri sprovodili uniformisani HV vojnici pod komandom unutar područja gdje su pristup striktno kontrolisali HV vojska i Hrvatska civilna policija*.⁸⁶

Prilikom ulaska u gradove, sela i zaseoke, hrvatske snage su pljačkale i uništavale kuće, farme i drugu imovinu, paleći plastove sijena, ubijajući, krađući ili uklanjajući stoku, zagađujući bunare i vodene puteve i krađući i uklanjajući drva za ogrev složena za nadolazeću zimu.⁸⁷

⁸² Baccard:0345-5351-0345-5467,p.0345-5449-0345-5467.

⁸³ "Exodus" izvještaj:0290-7166-02907312,p.0290-7309.

⁸⁴ Takođe je evidentno da su lica u uniformi ili ona koja su imala nešto slično uniformi zadnji put viđene u zarobljeništvu HV-a ili su odmah ubijena. Vidi npr, WS:0059-8549-0059-8552; Izvještaj o smrti Nenad Dujković 0602-8228-0602-8229; Izvještaj sa autopsije za Nenad Dujkovića X010-3079-X010-3097; WS:0059-8523-0059-8529; Izvještaj o smrti Ilije Šarca 0469-3821-0469-3822; Izvještaj sa autopsije za Iliju Šarca X010-3207-X010-3225.; Izvještaj RH o implementaciji rezolucije Savjeta bezbjednosti 1019 (1995) 0059-8465-0059-8491, p.0059-8467-0059-8468; HRAT izvještaj u kome pripadnici UN-a skreću pažnju na listu od 182 tijela, od kojih je samo 17 nosilo vojnu uniformu, a od njih, najmanje 6 je ubijeno nezakonito-0038-5334-0038-5345 (0038-5337, 0038-5338,0038-5342)

⁸⁵ Forandovo pismo Gotovini:R003-8165-R003-8167

⁸⁶ ECMM izvještaj(26.08.95):0046-5923-0046-5923, p. 5923; Liborius:0424-7142-0424-7155,p.0424-7146;Berikoff:0064-5523-0064-5587,p.0064-5571.

⁸⁷ Liborius,Nj:0051-1342-0051-1342/BCS??(UNCivPol Knin Izvještaj, 06/11/95

Međunarodni posmatrači su svjedočili o uništenju cijelih gradova.⁸⁸ Kao što je jedan ukazao, *mi smo prošli kroz Kistanje. Potpuno uništeno...Još je gorjelo, ničeg nema, nema ljudi. Samo vojnici. Nema životinja. Ništa, osim što osjećam ovdje mnogo smrada, jakog zadaha tijela*.⁸⁹

41. Pljačkanje srpske imovine se dešavalo u ogromnoj mjeri i UN zvaničnici su smatrali da je praktično svaka napuštena srpska imovina bila opljačkana.⁹⁰ Nije bilo neophodno da se kuće „napuste“ – hrvatske snage su pljačkale takođe i kuće u kojima su Srbi i dalje živjeli.⁹¹ Bilo je dovoljno samo da određena kuća pripada nekom Srbinu. Kuće označene kao *hrvatsko domaćinstvo* od strane hrvatskih vlasti ili hrvatskih civila bile su pošteđene od pljačkanja i razaranja.⁹² Srbi koji su živjeli u kućama bili su maltretirani i s njima je loše postupano, njihova stoka je ubijana ili kradena, bili su lišavani zemaljskih dobara, njihovi bunari su zagađivani i njihova spremnost i želja da ostanu se smanjila do granice izdržljivosti.⁹³

42. Pljačkanje kao i paljenje srpskih domova bilo je sistematično. Međunarodni posmatrači dosljedno su bilježili sistematičnu ili organizovanu prirodu ovih nezakonitih aktivnosti.⁹⁴ Iste kuće su pljačkane više puta da bi se do oktobra pljačkanje smanjilo zato što *nije ništa ostalo da se pljačka*.⁹⁵ U nekim primjerima srpski zatvorenici su čak bili primoravani da pružaju pomoć prilikom sistematskog skupljanja i raspodjele ukradenih dobara u stanove vojnika.⁹⁶

43. Srbi koji su istjerani iz svojih domova, bilo granatiranjem ili tokom akcija *Čišćenje* od strane hrvatskih snaga, su odvedeni u kolektivne centre, dok su njihovi *napušteni domovi* pljačkani i uništavani.⁹⁷ U tim centrima oni su postali svjesni sistematskih maltretiranja Srba. Zbog onog što su proživjeli i onog što ih je čekalo samo mali broj srpske zajednice je ostao u Hrvatskoj.

(iv) Specijalna policija

44. Ove nezakonite radnje nisu bile ograničene samo na pripadnike hrvatskih vojnih snaga. Specijalna policija pod komandom Markača, uključena u akciju *Oluja*, je takođe učestvovala u sistematskom uništavanju, pljačkanju, ubijanju i

⁸⁸ Vidi isto,Forand:0042-5964-0042-0042-5976,pp.0042-5370-0042-5371

⁸⁹ Hill:0057-7633-0057-7744,p.0057-7689-0057-7690.

⁹⁰ UNSC izvještaj:S/1995/1051,p.5.

⁹¹ WS:0060-5001-0060-5005;WS:0279-1628-0279-1630.

⁹² Danjes:0042-3180-0042-3191,p.0042-3188;Berikoff:0064-5523-0064-5587,p.0064-5556;Hill:0057-7633-0057-7744,p.0057-7670.

⁹³ Liborius:0424-7142-0424-7155,p.0424-7146-0424-7147;ECMM Report (26.08.95) 0046-5923-0046-5933,p.0046-5923.

⁹⁴ ECMM Izvještaj (26.08.95) 0046-5923-0046-5933,p.0046-5923,0046-5933 (Annex B).

⁹⁵ UNMO Izvještaj:0037-7298-0037-7321 ,p.0037-7298.

⁹⁶ WS:0050-8165-0050-8171,pp.0050-8169-0050-8170; WS:0050-8248-0050-8256,p.0050-8253.

⁹⁷ WS:0279-1517-0279-1521,p.0279-1519;WS:0279-1351-0279-1355,p.0279-1354;WS:0342-3240-0342-3245,p.0342-3243.

lošem postupanju prema srpskom stanovništvu. Štaviše, oni su često bili u samoj blizini ubijanja.

45. Na primjer, odmah nakon uspostavljanja štaba Specijalne policije u Gračacu 5. avgusta.1995.⁹⁸ najmanje devet starijih srpskih civila su ubijeni ili nestali u gradu⁹⁹. Između 5. i 7. avgusta 1995, Specijalna policija se nalazila u blizini Kijana kada je četrnaest srpskih civila ubijeno ili nestalo¹⁰⁰ i starija žena u blizini Ivanića je ubijena vatrenim oružjem.¹⁰¹ 5. avgusta 1995. jedinica Specijalne policije je bila u blizini Graba¹⁰² kada su dva veoma stara srpska civila ubijena vatrenim oružjem¹⁰³. 7. avgusta 1995. specijalna policija je oslobodila Mazin¹⁰⁴ i sedam starijih srpskih civila je ubijeno u Mazinu¹⁰⁵; jedna starija žena je preminula zbog teških povreda nanesenih njenim udovima.¹⁰⁶ 7. avgusta 1995. Specijalna policija je oslobodila Donji Lapac¹⁰⁷ i devet srpskih civila je nestalo.¹⁰⁸ U Oblju, u blizini centra Donjeg Lapca tri starije Srkinje su ubijene.¹⁰⁹ 7. avgusta 1995.

⁹⁸ SP izvještaj:0349-3596-0349-3646,p.18.

⁹⁹ WS:0345-5879-0345-5880 (Dekić, Stevan; Graovac, Dušan);0356-4203-0356-4207 (Banjanin, Marija; Dekić, Stevan; Drobac, Vojislav; Tojaga „Milka”); HHO (8.4.199):0113-8666-0113-8760, p.8680. (Kosovac, Nikola) p. 8704. (Ivanić, Ana; Stojavljević, Mara; Veselinović, Ljuban); "Exodus" Izvještaj: 0290-7166-0290-7312 pp. 7283, 7301,7305.

¹⁰⁰ 0605-3053-0605-3059,p.19;0361-1058-0361-1060, p. 1; 0605 - 2579-0605-2580,p.2;SPReport:0349-3596-0349 - 3646 ,p.22-24; 0155-9006-0155-9050,p.34;0361-1081-0361-1084, p.1; 0309- 0459-0309 -0467,0309- 0464- 0309-0465; 0279- 9037; HHO:0113-8666-011-8760, pp. 8680,8681 (Bolta, Dana; Sava; Bolta, Branko; Jelača, Marija; Jelača, Milica; Jelača, Smilja; Jelača, Ana; Kesić, Dušan; Kolunxić, Mileva; Sovilj, Danica; Sovilj, Mara; Sovilj,Mira;Sovilj, Rade; Sovilj, Vlado)...

¹⁰¹ UN ograničeni izvještajod 19, Avgusta 1995.,0035-2415-0035-2415; Ana Ivanić

¹⁰² SJP Report(19.08.1995):0605-2579-0605-2580,p.8680.

¹⁰³ Lista ubijenih hrvatskog MUP-a:0184-8758-0184-8781, p. 8780 (Cica,Sava)

¹⁰⁴ SP Izvještaj:349-3596-0349-3646,p.12;0309-0459-0309-0467,0309-0464-0309-0465.

¹⁰⁵ Končar, Nikola, Izvještaj o smrti. 0345-5895-0345-5896 (datum kada je napisan nejasan je).Bajić, Pera; Bajić, Pera ž. Luke,"Exodus" Izvještaj. 0290-7166-0290-7312, p. 7273. Kočar, Đuro,HHO za izvještaj o ljudskim pravima od 8. aprila 1999. 0113-8666-0113-8760, pp. 8682. Vojnović, Ilija, Lista nestalih lica RSK od avgusta 1995. kraja 1996. 0328-1768-0328-1836,p.1 777. Zorić, Jela, Izvještaj o smrti,0345-5919-0345-5920. Zorić, Špiro, Izvještaj o smrti,0345-5921-0345-5922.0464-03090465.

¹⁰⁶ Zorić, Jela, Izvještaj o smrti: 0345-5919-0345-5920, p.5919, "vulnera explosiva extremitatum."

¹⁰⁷ SP Izvještaj:0349-3596-0349-3646,p. 12; WS:0362-1719 - 0362-1727,p.1723; 0309-0459-0309-0467,0309-0464-0309-0465.

¹⁰⁸ "Exodus" Izvještaj: 0290-7166-0290-73 12, Đerić, Dara,p. 7280; Đerić, Dragana, p. 7281 ;Đerić, Ljiljana, p. 7281; Đerić, Predrag, p. 7281; Bursać, Milica, p. 7276; Divjak, Boja,p. 7278; Divjak, Joka, p.7278; Ivanišević, Slavko, p. 7283; Zagorac, Boško, p. 7308.

¹⁰⁹ Divjak, Boja; Divjak, Milka; Divjak, Soka, HHO za izvještaj o ljudskim pravima od 8. aprila 1999. 0113-8666-0113-8760,p. 8673; Hrvatski odgovor na zahtjev za sardnju,0342-3735- 0342-3737,p. 3735. Izvještaj o smrti Divjak, Boja: 0345-5927-0345-5928. Izvještaj o smrti Divjak, Milka: 0345-5931-0345-5932. Izvještaj o smrti Divjak. Soka: 0345-5929-0345-5930; Divjak, Boja, Izvještaj o smrti: 0345-5927-0345-5928. Divjak, Milka, Izvještaj o smrti: 0345-5931-0345-5932.

jedinice Specijalne policije su takođe bile u Dnopolju, tri kilometra sjeverozapadno od Donjeg Lapca. četiri starije Srkinje iz susjedne Birovače (otprilike 1 km sjeverno od Donjeg Lapca između Dnopolja i Donjeg Lapca) je nestalo usljed akcije *Oluja*.¹¹⁰ Tijela dvije ili tri žrtve su ekshumirana iz groblja u Gračacu 2004. Potvrda o smrti za jednu žrtvu ukazuje da je smrt prouzrokovana hicem iz vatrenog oružja u glavu i tijelo.¹¹¹ Specijalna policija je bila u Golubiću¹¹² 27. avgusta 1995. i četiri neidentifikovane starije osobe su ubijene u Golubiću tog dana.¹¹³

(v)Prepreke povratku

46. S ciljem da obezbijede da se Srbi koji su u bjekstvu napustili područje ne vrate, zakoni i politika su promijenjeni i srpska imovina je oduzeta i prenesena na Hrvate.¹¹⁴ Istovremeno, hrvatske vlasti su preselile hrvatske civile iz drugih dijelova bivše Jugoslavije uključujući i one koji su odselili u prekoceanske zemlje, u područja koja su ostala prazna usljed bjekstva srpskog stanovništva.¹¹⁵ Ti zakoni uključuju *Zakon o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom* od 27. septembra 1995. , koji je, zajedno sa drugim proceduralnim preprekama, rezultovao u *efikasnom kreiranju masovne konfiskacione politike za osobe srpskog porijekla a hrvatske građane*.¹¹⁶

47. Dalja serija zakona je usvojena da se trajno spriječi povratak srpskog stanovništva u Krajinu.¹¹⁷ Te zakonodavne i administrativne mjere, zajedno sa drugim arbitražnim koracima od strane hrvatske vlade, kao što je odbijanje ulaska srpskim civilima na granicama, je spriječilo srpsko stanovništvo od povratka u Krajinu i obezbijedilo da nova

¹¹⁰ Mrda, Milan; Obradović, Dane. HHO za izvještaj o ljudskim pravima od 8. aprila 1999. 0113-8666-0113-8760,p. 8669. Izvještaj o smrti Obradović, Dane: 0359-6821-0359-6821. Mrda, Mile, *Exodus* Izvještaj:0290-7166 -0290-7312 p. 7293. Ekshumacije u Gračacu, Kninu, Korenici, 0364-1118-0364-1148, p. 1112-1142. Izvještaj o smrti Mrda, Mile: 0364-1118-0364-1148,p. 1142. Tišma, Sava, *Exodus* Izvještaj:0290-7166-0290-7312p.7303.

¹¹¹ Mrda, Mile, Izvještaj o smrti: 0364-1142-0364-1142.

¹¹² 0361-1320-0361-1323,p. 1, Izvještaj o završetku zadatka od 27.avgusta 1995. upućena od Markača Červenku

¹¹³ HRAT (24-27.8.1995):0035-1695-0035-1698,p.0035-1696.

¹¹⁴ WS:0041-3797-0041-3807,p.0041-3803; Popis izbjeglica: R011-9123-R011-9125

¹¹⁵ Predsjednički transkripti (26/09/1995),p.56; Mauro: 0093-4963-0093-4970; Predsjednički transkripti (22.09. 1995): 0186-4152-0186-4209:(Diskusija predsjednika na radiju).

¹¹⁶ The US and Croatia, A documentary History:0606-9466-0606-9966,p.244.

¹¹⁷ Npr. R090-8603-R090-8606 (*Zakon o zakupu stanova na oslobođenoj teritoriji*,27/09/1995, kojim je efektivno ukinuto *stanarsko pravo* Srba koji su živjeli u društvenim stanovima i napustili ih za vreme *Oluje*; 0096-798 1-0096-7986/R090-4711-R090-4713 (*Dekret o povratku izbjeglih i raseljenih lica na oslobođena područja*, 10/10/1995, kojim se daju puna prava hrvatskim državljanima sa okupiranih područja u BiH i iz Srbije i Crne Gore, da se nasele u napuštenu srpske domove.)

demografska slika kreirana usljed akcije *Oluja* bude završena.¹¹⁸

(c) Druge odgovornosti učesnika udruženog zločinačkog poduhvata

48. Optužnica se izjašnjava o dvije alternativne pravne karakterizacije udruženog kriminalnog poduhvata.

49. U skladu sa prvom pravnom karakterizacijom, jezgro udruženog kriminalnog poduhvata (UZP) se ograničava na tri optužena i sljedeće visokorangirane zvaničnike :

- Franjo Tuđman, predsjednik Republike Hrvatske
- Gojko Šušak, ministar odbrane Republike Hrvatske
- Janko Bobetko, šef glavnog osoblja hrvatske vojske do 17. jula 1995, nakon što se penzionisao; i
- Zvonimir Črvenko, načelnik glavnog osoblja HV-e, od imenovanja 17. jula 1995.

50. U skladu sa tom karakterizacijom nije neophodno za fizičke počiniocce koji su izvršili *actus reus* jednog ili više zločina da budu članovi UZP.¹¹⁹ Djela istih fizičkih počinitelaca mogu se dodati UZP kroz indirektno činjenje djela, ili kroz dodatani UZP osnovan između jednog ili više članova UZP i fizičkih počinitelaca. Tamo gdje član UZP koristi drugu osobu za činjenje zločina, zločin fizičkog počinioca može da bude dodat UZP – kroz indirektno činjenje djela. Isto tako, kada član UZP djeluje zajedno sa drugima u činjenju zločina (na taj način formirajući dodatnu *vertikalnu* UZP) tada se ti zločini mogu dodati članovima prvobitnog UZP.

51. Kao alternativu, Tužilaštvo takođe zastupa širu karakterizaciju UZP, koja uključuje učesnike od suštinske važnosti kao i fizičke počiniocce i druge koji su omogućili zločine, ili koji su pomogli zločine, ili koji su na drugi način djelovali kao podrška za udruženi zločinački poduhvat. S obzirom na rasprostranjenost zločina nemoguće je precizno navesti tačne identitete svih članova ovog šireg udruženog zločinački poduhvata, ali dodatni članovi su identifikovani u optužnici po grupi ili klasi. Taj UZP posebno uključuje potčinjene svih članova od suštinske važnosti udruženog zločinačkog poduhvata, kao što su oficiri i pripadnici hrvatske vojske; oficiri, zvaničnici i članovi hrvatske vlade i političkih struktura, lideri i članovi HDZ-a, specijalna policija, civilna policija i druge bezbjedonosne i obavještajne službe Republike Hrvatske. Dodatni

¹¹⁸ Bilješka UNHCHR(26.09.1995):R089-8668-R089-8672.

¹¹⁹ Žalbeno vijeće ima stav da nije potrebno fizičko učešće članova UZP da bi postojala njihova odgovornost UZP. *Vidi* Stakićeva žalbena presuda, §§63-98. To pitanje je trenutno pod žalbom, *vidi Tužilac v. Limaj et al*, Tužiočevoj žalbi, §§2.270-2.278.2.278.

detalji o identitetu tih dodatnih članova su dostupni u opisu određenih zločina i u materijalima koji se odnose na posebne događaje.

(C) Gotovina

52. Kao što je gore opisano, Gotovina je doprinio u planiranju i izvršenju zločina iz optužnice. On je razgovarao sa njegovim glavnokomandujućim, Tuđmanom, o prirodi i svrsi granatiranja civilnih područja i naredio je njihovo izvršenje. Gotovina je bio komandant Zbornog područja Split HV-a od oktobra 1992. do marta 1996. i imao je ukupnu operativnu komandu u akciji *Oluja* u južnom djelu regije Krajina.¹²⁰ On je izdao borbena naređenja koja su njegovi potčinjeni sproveli¹²¹ i kontrolisao je akcije i trupe preko neprekinutog lanca komande.¹²² On je imao stvarnu kontrolu nad vojnicima hrvatske vojske i vojnom policijom unutar njegove zone odgovornosti.¹²³

53. Gotovina je komandoovao trupama za vrijeme sistematskog paljenja i pljačkanja srpskih domova i imovine i za vreme široko rasprostranjenih napada, uključujući i ubistva srpskih civila. Akcije koje su sprovedene, zbog hijerarhijske organizacije, daju razlog da se zaključi da su one zapravo bile naredene. Kako su ove akcije počinjene od strane brojnih pripadnika ove organizacije, razlozi za takav zaključak se samo povećavaju. Način, mjesto i vrijeme kada su ove akcije sprovedene, njihova sistematičnost i trajanje, koje nije ograničeno na samo nekoliko dana nego se dešava nedeljama, i okolnosti njihovog počinjenja ne dovode do nijednog drugog zaključka nego da su one zapravo naredene sa samoga vrha, u ovom slučaju to je Gotovina.

54. Ovaj zaključak se dalje izvodi kao neizbježan – činjenjem ili nečinjenjem Gotovine pred

¹²⁰ Naredbe za napad (1.8.1995):0279-8576-0279-8591; Izvještaj o analizi operacije (15.8.1995)0352-6974-0352-6978.

¹²¹ Naredbe za napad (1.8.1995):0279-8576-0279-8591; kasnije naredbe potčinjenim komandirima (03.08.1995): 0279-8819-0279-8826-ET;Naredba(8.8.1995)0279-9024-0279-9026-ET;Gotovinin izvještaj: 0361-1254-0361-1258; Dnevnik operacije: 0155-8825-0155-8924;Naredbe za operaciju *čišćenje*:(5.8.1995): 0279-8908-0279-8909-;Izvještaj glavnog štaba (9.8.1995): 0361-1151-0361-1153;Naredba(20.8.1995):0358-34420358-3445;Order (20.9.1995):L009-5179-L009-5181.

¹²² WS:0342-3200-0342-3211. Izvještaj (15.8.1995):0352-6974-0352-6977;0352-7099-0352-71 Naredba za uspostavljanje garnizona(16.02.93):0150-1733-0150-1738/0306-2609-0306-2612; Gotovina naredba(6.10.1995):0211-7667-0211-7668/L008-7747L008 - 7750.

¹²³ *Vidi* Tužbu Annex A. Naredba za uspostavljanje garnizona (16.02.93):0150-1733-0150-1738/0306-2609-0306-2612.Dok se naročita naredba ne odnosi na opštine Dmiš, Oklaj, Donji Lapac i Gračac, postoje druge naredbe iz kojih se jasno vidi da se Splitskom vojnom okrugu pripajaju i ove opštine u vreme operacije *Oluja*. *Vidi e.g.*, 0155-8925-0155-8941;0464-9733-0464-9735;0035-3066-0035-3093;0352-7008-0352-7007; 0279 - 8908-0279-8909;R090-0097-R090-114 Hill:0051-7638-0051-7744; Antilla: 0054-8131-0054-8136.

tom kampanjom. Kao što je u daljem tekstu opisano, on je bio svjestan da postoji mogućnost da će se zločini desiti i da su se oni u stvari desili i da su se nastavili dešavati. On je imao mogućnost da preduzme efikasne mjere da zaustavi te zločine ali to nije učinio. Namjera Gotovine koja se odnosi na ratni pohod se odražava, ne u njegovom izdavanju naređenja da se ratni pohod spriječi,¹²⁴ već u njegovom propustu da ih sprovede, posebno u svjetlu nezakonitih djela koji su bili u toku od strane njegovih potčinjenih.

55. Prije akcije Gotovina je bio svjestan velike vjerovatnoće izvršenja zločina od strane njegovih potčinjenih. Iste jedinice Hrvatske vojske koje su učestvovala u akciji *Oluja*, posebno 4. i 7. gardijske brigade su u velikoj mjeri pljačkale i palile srpsku imovinu tokom akcije *Ljeto 95*, od 25-30. jula 1995. u području koje je graničilo sa kninskom opštinom.¹²⁵ Gotovina je blagovremeno obaviješten o tim djelima.¹²⁶

56. Gotovina je takođe znao da je veliki broj onih, uključenih u operaciju *Oluja* porijeklom sa područja Krajine, i da će stoga vjerovatnije biti skloniji osveti i nezakontim aktivnostima.¹²⁷ Kada je počela operacija, umjesto da preduzme dodatne mjere da spriječi ove rizike i da efektivnije kontroliše njihovo ponašanje, Gotovina je iskoristio njihove lične motive da opravda svoje nereagovanje. Kada je komandant UN kasarne u Kninu, general Forand, pitao direktno Gotovinu zašto nije stao na kraj pljačkanju i paljenju, Gotovina je odgovorio da *on nije mogao da kontroliše sve i da je to bio način za neke od njegovih ljudi (vojnika i civila) da izravnaju račune, i da se osvete.*¹²⁸

57. Gotovina je bio obaviješten o široko rasprostranjenim ubistvima, pljačkanjima i paljenjima koje su počinili njemu potčinjeni. Primao je brojne informacije od predstavnika međunarodnih organizacija koji su promatrali situaciju.¹²⁹ General Forand informisao je Gotovinu već 5. avgusta, i između ostaloga izrazio je i svoju zabrinutost zbog *velikog broja uništenja i pljačkanja.*¹³⁰ Gotovina je takođe primao informacije preko komunikacijskog sistema

¹²⁴ Plan mjera bezbjednosti (2.8.1995): 0279-8738-0279-8745

¹²⁵ Naredba za napad (*Ljeto*) (25.7.1995):0357-7773-0357-7792; Dnevnik operacije d:0155-8825-0155-8924, pp.42,45-56.

¹²⁶ Dnevnik operacije 0155-8825-0155-8924, pp.42,46-49.

¹²⁷ Predsjednički transkripti (31.7.1995): 0304-9043-0304-9075, p.10 (Gotovina: *Snage koje idu prema Kninu su sastavljene od 400 dobrih pješadinaca iz 3 Bataljona, 126 regimente, koji su svi sa ovih područja i jako dobro poznaju regiju. Oni imaju razlog da se bore i trenutno ih je teško držati na uzdi.*)

¹²⁸ Forand: 0053-0939-0053-0967, p.0957

¹²⁹ Vidi, e.g., Forand:0053-0903-0053-0967, pp.18-19. Marker-Hansen: 0055-9649-0055-9653, p.4; Leslie:0039-3016-0039-3024, pp.0039 3019, 0039-3022; Liborius: 0424-7142-0424-7155, p.3; Forandovo protesno pismo(5.8.1995):0063-3697-0063-3698.

¹³⁰ R003-8165-R003-8165.

obavještajne službe Vojnog okruga Split.¹³¹ U njegovoj *Naredbi za napad* 1. avgusta 1995. je zahtijevano da mu sve jedinice dostavljaju dnevne izvještaje i to *svakih 6 sati, u 06.00, u 12.00, u 18.00 i u 24.00 h*, a po potrebi treba dostavljati izvještaje i mimo tog vremena kao i specijalne izvještaje ako tako nalaže situacija.¹³² Ovakav izvještajni mehanizam je upotrebljavan u toku cijele operacije i nakon nje.¹³³

58. Petoga avgusta 1995, Gotovina je postavio svoj štab u gradu Kninu.¹³⁴ A u to vrijeme su počinjeni zločini i njihove posljedice, u Kninu, bili više nego očiti.¹³⁵ Pored toga, Gotovina je takođe bio svjestan zločina putem obimnog medijskog izvještavanja o konfliktu.¹³⁶

59. Gotovina je bio svjestan negativnih međunarodnih posljedica koje su mogle biti rezultat zločina njegovih potčinjenih.¹³⁷ Očekujući publicitet od dolaska predsjednika i ministra odbrane 6. avgusta 1995, on je izjavio da *cesta i grad moraju biti čisti.*¹³⁸ Gotovina je ograničio kretanje UN osoblja u Kninu zadržavajući ih u UN bazi i sprečavajući nadgledanje ishoda napada i naredne zločine njegovih trupa.¹³⁹

60. Kao odgovor na proteste Gotovina je odvrtao odgovornost i namjerno prikazivao stvari nejasno. On je ignorisao zahjeve za prevencijom, opovrgavao tvrdnje i minimizirao ili stremio da opravda počinjene zločine.¹⁴⁰ Jednom prilikom je zaprijetio da će *smaknuti* Aluna Robertsa, jednog od glasnijih UN posmatrača.¹⁴¹

¹³¹ WS:0342-3200-0342-3211,p.5; Dnevnik operacije:0155-8825-0155-8924, pp.91,95,101,108,112,116-118.

¹³² Naredba za napad :0279-8576-0279-8591, p. 17.

¹³³ Dnevni izvještaji (4.8.1995):0279-8859-0279-8860; (5.8.1995):0279-8938-0279-8939; Dnevni izvještaj sa operacije (06.08.95):0279-9001-0279-9002;(07.08.95):0279-9030-0279 - 9031; Izvještaj Vrhovnom štabu (15.8.1995)0352-6974-0352-6977(*Izvještava da su potčinjene jedinice bile regularne i tačne*). Dnevnik operacije:0155-8825-0155-8924, pp. 94; Tymchuk:0061-7872-0061-7893;Leslie:0088-4720-0088-4769; 0088 - 4771-0088-4782.

¹³⁴ Dnevni izvještaj o podobnosti (4.8.1995):0279-8859-0279-8860;(5.8.1995):0279-8938-0279-8939;Dnevnik operacije (06.08.95): 0279-9001-0279-9002;(07.08.95):0279-9030-0279 -9031; Izvještaj Glavnom štabu (15.8.1995)0352-6974-0352-6977 (*izvještaj potčinjenih jedinica bili su regularni i tačni*).

¹³⁵ Forand: 0042-5964-0042-5979,0053-0939-0053 0967, pp.1 0, 15, 18; Tymchuck Statement/Liborius :0424-7142-0424-7155;ECMM Izvještaj (18.8.1995):0052-6838-0052-6839.

¹³⁶ Forand: 0053-0939-0053-0967, p.10;ECMM Izvještaj: R0 27-4483-R027-4489, p.R027-4487(16.8.1995-Tudmanov port-parol izjavio je *trupe i civili van kontrole* odgovorni su za uništavanje domova krajinskih Srba).

¹³⁷ Upozorenje (12.8.1995):0306-1654-0306-1655. 12 avgusta 1995, komandant HV za politička pitanja dostavio je Gotovini kopiju poruke upozorenja o međunarodnoj zabrinutosti zbog zločina koji se događaju.

¹³⁸ Dnevnik operacije:0155-8825-0155-8924, p. 83

¹³⁹ Pismo dozvole za pokret: 0306-2608-0306-2608.

¹⁴⁰ Forand:0053-0903-0053-0967, p.19; Liborius: 0055-0939-0055-9660, p.3;ECMM Report (27-28.10.1995): 0052-6863-0052-6864; ECMM Report (20.9.1995):0055-9661-0055-9662, p. L; ECMM Izvještaj

¹⁴¹ Leslie:0088-4720-00884769,p.28.

61. Gotovina je bio dužan da preduzme neophodne i razumne mjere da bi spriječio zločine. Ove mjere su uključivale:

- Da naredi da prestanu zločini;
- Da se jasno ogradi od predhodnog tolerisanja zločina informisanjem svih potčinjenih da će svaki navod zločina biti istražen i procesuiran,
- Da sprovodi naredbe koje bi dovele do poštovanja i sprovođenja zakona.¹⁴²
- Da sprovodi odmah disciplinske mjere nad onima koji nisu poštovali naredbe i da zaustavi kriminalne aktivnosti, dalje da sprovodi istrage i odredi moguće krivične sankcije;
- Da koristi vojnu policiju u punom kapacitetu kako bi sprečio zločine;¹⁴³
- Da traži pomoć od vlasti, uključujući i vladu i policiju, da osnaži svoje naredbe.

62. Gotovina je izdao neka naređenja 4. avgusta 1995. i 18. avgusta 1995. koja se odnose na sprečavanje kriminalnih aktivnosti i preduzimanje određenih disciplinskih mjera, ali nije učinio ništa da se one sprovedu nad široko rasprostranjenim nelegalnim aktivnostima njemu potčinjenih. Npr. Gotovina je izdao razne generalne naredbe koje se tiču paljenja, pljačkanja i nedostatka discipline i bio je konstantno dobro obavješten da se kršenja nastavlja nesmanjenim intenzitetom.¹⁴⁴ Dalje, propustio je da uvede disciplinske sankcije, propustio je da iskoristi vojnu policiju u njenom punom kapacitetu i propustio da traži adekvatnu pomoć od drugih organa kako bi obezbjedio sprovođenje naredbi.

63. Nakon dvije nedelje činjenja kriminalnih radnji od strane hrvatskih snaga, međunarodne

¹⁴² Forand:0053-0939-0053-0967,p.19.

¹⁴³ WS: 0359-9856-0359-9909;WS: 0356-7809-0356-7821; Dnevnik operacije: 0155-8825-0155-8924,p. 107; Naredba za napad :0279-8576-0279-8591; Laušićeva naredba (5.8.1995):0279-9687 - 0279-9689.

¹⁴⁴ Primjer 1: Naredba da Knin ne smije biti spaljen i uništen (4.8.1995):0155-8825-0155-8924(BCS)/0155-8825-0155-8924(ET),p.79; Izvještaj da je nakon ulaska ljudi iz Spilitskog vojnog okruga u Knin uništenje imovine bilo katastrofalno(6.8.1995): 11-9380-021 1-9382(BCS) /L0 096-6666-L0096-6670 (ENG). Primjer 2: Gotovina je tvrdio da neće tolerisati pomanjkanje discipline(7.8.1995); Izvještaji koji govore o pokušajima pljačkanja i paljenja kuća. (9.8.1995): 0359-9962-0359-9965(BCS)/0359-9962-0359-9965 Primjer 3: Naredba o zabranama kretanja HV pripadnika i uništavanja, paljenje i drugih ilegalnih radnji. (10.8.1995):0213-046100213-0461; Izvještaj da su komandanti jedinica izgubili kontrolu nad svojim jedinicama što je prouzrokovalo veliki broj paljenja i mnoge slučajeve pljačkanja naročito na području Đevrskaka, Kistanja i Drniša. (11.8.1995.):0463-2895-0463-2899, Komandantovoovo upozorenje da neprilično ponašanje pripadnika HV može rezultirati da međunarodna zajednica preduzme određene mjere što bi imalo napredviđene posljedice za državu i zahtijev da komandanti odmah spriječe nastavak uništavanja imovine na oslobođenoj teritoriji i, između ostalog, neprilično ponašanje prema civilima i ratnim zatrobljenicima, a naročito prema Mirovnim snagama (12.8.1995):0095-5567-0095-5568 (BCS) /0306-1654-0306-1654 (ENG). Primjer 4:Gotovinina izjava: zabranjeno je spaljivati kuće (16.8.1995):0155-8825-0155-8924(BCS)/0155-8825-0155-8924-ET; Laušićev izvještaj (18.8.1995):0349-3801-0349-3802; Morićev izvještaj (18.8.1995):0361-0732-0361-0733.

organizacije su podigle alarmna zvana u Zagrebu. 18. avgusta 1995. Mate Laušić je prosljedio pismo Gotovini i drugima gdje spominje proteste od strane stranih ambasadora o neprikladnom ponašanju Hrvatskih vojnika na oslobođenoj teritoriji zapaža se: *...kuće se demoliraju, pokretna imovina nezakonito oduzimana i dešavaju se i druge nepravne aktivnosti koje sprovode hrvatski vojnici i civili koje nose uniformu HV i to je svakodnevna pojava.*¹⁴⁵

64. Takođe, 18. avgusta 1995. Joško Morić, pomoćnik ministra u Ministarstvu unutrašnjih poslova je primijetio da: *Paljenje kuća i nezakonito oduzimanje pokretne imovine od ljudi je poprimilo takve razmjere da to zadaje političku štetu Republici Hrvatskoj, i u zemlji i u inostranstvu.*¹⁴⁶

Morićevo rješenje je bilo da se amnestiraju oni koji su počinili te zločine prije 18. avgusta 1995, i da proglasi da će civilna policija uhapsiti sve osobe koje budu počinile ove zločine bez obzira da li su u uniformi ili ne.

65. Gotovina je bio obavezan da preduzme preventivne mjere i da aktivira i druge instance uključujući i MUP kako bi osnažio disciplinu i osigurao sigurnost. Kao pokazatelj njegovih prioriteta i kao pokazatelj nedostatka pažnje ili brige za zločine koji su se degađali bio je zahtijev Mladena Markača 18. avgusta 1995, istog dana kada datiraju i izvještaji Laušića i Morića, da se raspusti Specijalna jedinica MUP-a i pošalje u ZM Split. On nije zatražio da se ta jedinica angažuje na sprovođenju reda i obezbjeđivanju sigurnosti već za sprovođenje operacije Čišćenje.¹⁴⁷

66. Gotovina je mogao preduzeti neophodne i razumne mjere da spriječi zločine.¹⁴⁸ Bilo je jedinica vojne policije podređenih njegovoj komandi, koje je on mogao upotrijebiti da kontroliše disciplinu među svojim osobljem i da spriječi zločine.¹⁴⁹ Izabrane strukture od političke važnosti su, međutim, bile zaštićene. Gotovina je mogao i trebalo da iskoristi svoje moći da jednako zaštititi kuće srpskih civila, njihovu imovinu i živote.

67. Iako je imao mogućnosti da kazni svoje potčinjene i kako je bio upoznat sa nezakonitim aktima njemu potčinjenih nad civilima i njihovom imovinom za vreme i nakon operacije Oluja, Gotovina je propustio da kazni počinioce. Neophodne i razumne mjere koje je Gotovina maogao da preduzme su:

- Istražiti sve navode koristeći vojnu policiju i druge pod njegovom komandom.¹⁵⁰

¹⁴⁵ Laušićev izvještaj 18.8.1995):0349-3801-0349-3802.

¹⁴⁶ Naredba (18.8.1995):0361-0732-0361-0733.

¹⁴⁷ Naredba (18.8.1995):0104-6317-0104-6317.

¹⁴⁸ WS:0359-9856-0359-9909; WS:0356-7809.0356-7821; Laušićeva naredba (2.8.1995.) 0279-9680-0279-9683.

¹⁴⁹ Liborius: 0038-9356-0038.9360

¹⁵⁰ Forand:0053-0939-0053-0967,pp.0053-0953-0053-0954,p.0053-0965

- Obavjestiti odgovarajuće vojne i civilne tužioce, kao što je Kancelarija Vojnog tužilaštva,¹⁵¹ o zločinama i rezultatima istraga.¹⁵²

- Sprovesti odmah disciplinske mjere ili disciplinske kazne nad potčinjenima kako bi spriječio dalje činjene zločina.¹⁵³

68. Umjesto toga, Gotovina nije preduzeo odgovarajuće mjere da ispita ili krivično kazni široko rasprostranjene zločine. Naprotiv, podređeni, identifikovani kao počinioci zločina, su bila pohvaljeni i odlikovani.¹⁵⁴ 16. avgusta 1995, samo dva dana prije nego što su Laušić i Morić izvijestili o protivzakonitim radnjama od strane vojnika hrvatske vojske koje su se dešavale *svakodnevno*¹⁵⁵ i u velikoj mjeri,¹⁵⁶ Gotovina je izjavio da svi pripadnici jedinica hrvatske vojske koji su učestvovali u akciji *Oluja*, osim onih koji su bili odsutni, mogu biti odlikovani medaljama.¹⁵⁷ Štaviše, 15. avgusta 1995. u svojim analizama operacije on je izjavio da je vojna disciplina tokom *priprema, tokom akcije, i završetka borbene akcije* bila *izuzetno visoka* i da su *komanda i kontrola jedinica kontinuirani i na adekvatnom nivou*.¹⁵⁸

69. Kao komandant Vojnog okruga i većine viših oficira u području njegove odgovornosti, Gotovina je bio odgovoran za obezbjeđivanje načina da sva kršenja vojne discipline – uključujući i kriminalne aktivnosti – budu propisno kažnjena.¹⁵⁹ Postojao je Vojni sud¹⁶⁰ i vojni disciplinski sud¹⁶¹ koji su bili zaduženi za kršenje

vojne discipline i krivičnih dijela i koji su bili zaduženi za procesuiranje istih. Gotovina je imao ovlašćenje da upotrebi sve disciplinske mjere propisane zakonom.¹⁶² On je taj koji je odgovoran za sve stvari koje su vezane uz vojne aktivnosti, vojnu disciplinu i odbranu teritorije koja podpada geografski pod reon njegove nadležnosti. Ta odgovornost se proteže i na spoljne jedinice koje su privremeno stavljene pod njegovu komandu radi operacionih svrha.¹⁶³

70. Gotovina je posjedovao sredstva da upotrebi ovo ovlašćenje. 72. i 73. vojni policijski bataljoni su bili podređeni Gotovini tokom same operacije.¹⁶⁴ Izvještaj od 22. septembra 1995, koji je dostavilo 72. vojno policijsko krivično odjeljenje, sumira istrage sprovedene na području Obrovca, Benkovca, Drniša i Knina i bilježi da je trideset jedan pripadnik hrvatske vojske optužen za krivična djela i da su trideset dvije disciplinske prijave podnesene.¹⁶⁵ Krivični izvještaji vojne policije otkrivaju da su krivične prijave koje se odnose na ponašanje tokom operacije bile limitirane na krivična djela pljačke.¹⁶⁶ Izvještaj 73-eg bataljona Vojne policije, koji datira od 31. avgusta 1995. i koji pokriva *sve aspekte rada i angažovanja* Bataljona za period od 25. jula 1995. do 25. avgusta 1995, ne razmatra bilo kakvu disciplinsku ili krivičnu istragu sprovedenu od starne ovog bataljona.¹⁶⁷ Dalje, izvještaj ne daje neophodnu pažnju talasu zločina koji je u toku.

¹⁵¹ Narodne novine 67/91:0607-0362-0607-0363.

¹⁵² WS:0349-5574-0349-5583; Disciplinski izvještaj: 0354 - 2834-0354-2835;Elleby:0052-5188-0052-5192.

¹⁵³ Zakon o vojnoj disciplini (Narodne novine 24/92): 0088 -3706-0088-3720(ET). *Vidi isto*, Uspostavljanje vojnih disciplinskih sudova (Narodne novine 62/91): 0607-0365-0607-0365 (uključujući i zatvor u trajanju do 30 dana)

¹⁵⁴ Izvještaj Glavnom štabu (15.8.1995)0352-6974-0352-6977;L009-6122-L009-6123 (Gotoviniina naredba od 27. oktobra 1995, poziva oficire, uključujući Ademija i Čermaka, na uručenje medalja.) Dnevnik operacije:0155-8825-0155-8924,pp.101,103,113,116

¹⁵⁵ 0349-3801-0349-3802

¹⁵⁶ Morićeva izjava u kojoj kaže da zločini poprimaju *takve razmjere da mogu nanijeti političke štete*,0361-0732-0361-0733

¹⁵⁷ 0079-8270-0079-8272; Dalje, Gotovina je lično izjavio 16. avgusta 1995. da se pitanje paljenje kuća mora *riješavati odmah*, BCS 0155-8825-0155-8924;Eng ET 0155-8825-0155-8924, Dnevnik operacije: 0155 8825-0155-S924, General Rahim AD-EMI, COS Split MD,25 Jul -14 Sep 95,at Eng page 108.

¹⁵⁸ BCS 0352-6974-0352-6977;Eng 0352-6974-0352-6977//Analiza napada u operaciji *KOZJAK-95*. General Ante GOTOVINA, Zapovjednik Splitskog vojnog okruga MD, 15 Aug 95

¹⁵⁹ Član 3, tačke 6. i 7. & član 62. Zakona o vojnoj disciplini, koji opisuje kršenja vojnih regulativa, i zločina, čije je procesuiranje, *ex officio* kao kršenje vojne discipline. 0088-3706-0088-3720.

¹⁶⁰ Pravilnik vojničkog ponašanja, poglavlja 1,11, i 111: 0088-3706-0088-3720

¹⁶¹ Dekret o organizaciji, radu i jurisdikciji sudova u slučaju rata...Narodne novine, 67/91, 25/92 i 81/92 kojim se *inter alia* uspostavljaju vojni sudovi u zoni ratnih dejstava 0606-9377-0606-9380;0355-6445-0355-6448; vidi isto Dekret o organizaciji, radu i jurisdikciji tužiočeve kancelarije; Narodne novine 67/910607-0362-0607-0363; Primjenjivi zakoni: Osnovni krivični zakon – dopunjeni tekst, Narodne novine 31/93 0606-8886-0606-8939; Krivični zakon

–Dopunjeni tekst, Narodne novine 32/93 0606-8940-0606-9000; Krivični procesni zakon–Dopunjeni tekst, Narodne novine 34/ 93 0606-9117-0606-9242

¹⁶² Član 22. Pravilnika o vojnoj disciplini,0088-3706-0088-3720

¹⁶³ WS:0342-03200-0342-3211,p.0342-3208.

¹⁶⁴ WS:0359-9856-0359-9909;WS:0356-7809-0356-7821; Laušićeva naredba(2.8.1995):0279-9680-0279-9683;Naredba(5.8.1995):0279-9687-0279-9689.WS:0342-3200-0342-3211, p.3208

¹⁶⁵ WS:0359-9856-0359-9909;WS:0356-7809-0356-7821; Laušićeva naredba (2.8.1995):0279-9680-0279-9683;Naredba (5.8.1995):0279-9687-0279-9689.WS:0342-3200-0342-3211, p. 3208

¹⁶⁶ 0463-5283-0463-5284;0463-3738-0463-3740;0463-3735-0463-3737;0463-3732-0463-3734;0463-3729-0463-3731;0463-3725-0463-3728;0463-3719-0463-3721;0463-3716-0463-3718;0463-3722-0463-3724;0463-3713-0463-3715;0463-3710-0463-3712;0463-3708-0463-3709;0463-3696-0463-3698;0463-3689-0463-3691;0463-3692-0463-3695;0463-3685-0463-3688;0463-3682-0463-3684;0463-3676-0463-3678;0463-3679-0463-3681;0463-3673-0463-3675;0463-3670-0463-3672;0463-3667-0463-3669;0463-3664-0463-3666

¹⁶⁷ 0279-9508-0279-9611,vidi isto, Nedeljni izvještaj (24.08.1995.): 0354-5476.0354.5476;(14.09.1995):0354-5488-0354-5488); (18.10.1995.): 0354-5492-0354-5494 (izvještaj da nema relevantnih optužbi i da nisu registrovani slučajevi kršenja vojne discipline).

71. Gotovina je radije izabrao da kazni svoje podređene za napade na drugove vojnike i sitne prekršaje kao što su odsustva, tuče i drugo neprilično ponašanje, nego da kažnjava svoje podređene za široko rasprostranjene zločine koji su počinjeni nad Srbima.¹⁶⁸ Na primjer, jednom prilikom Gotovina je sproveo pune disciplinske mjere kojima je raspolagao u slučaju u kojem je vojnik ubio drugog vojnika.¹⁶⁹

(D) Čermak

72. Petog avgusta 1995, predsjednik Tuđman imenovao je Čermaka za komandanta Zbornog mjesta Knin.¹⁷⁰ General-pukovnik Čermak bio je glavna veza između Hrvatske vlade i međunarodne zajednice i bio je opšte prihvaćen kao vojni upravitelj Knina.¹⁷¹

70. Čermak je po vojnom činu bio jednak Gotovini. Bio je odgovoran, zajedno sa Gotovinom i Markačem, za realizaciju naredbi koje su se odnosile na operaciju *Čišćenje*.¹⁷² 25. avgusta 1995. Čermak je izvjestio Červenka da su Zborni mjesto Knin i Zapovjedništvo Zbornog područja Split u *konstantnoj koordinaciji*, i da nije bilo potrebe da ponovo ponavlja da su obavještajnu pomoć primali od šefa obavještajne službe Zbornog područja Split.¹⁷³ Prije nego što se pridružio specijalnim snagama vršio je nadzor teritorije Gračaca, Udbine i Svetog Roka, i čekajući akciju *Čišćenje* Čermak se sastao sa Gotovinom i Markačem, i Markač je propisno obavjestio Glavni štab o ovom sastanku.¹⁷⁴

73. Čermak je imao efektivnu kontrolu nad HV jedinicama djelujući na području ZM Knin, uključujući i kontrolu nad Vojnom policijom.¹⁷⁵ Kao

zapovjednik ZM, Čermak je bio u mogućnosti da sprječi, kazni ili uvede kaznene mjere potčinjenima. Između ostalih dužnosti, od njega se tražilo da disciplinuje i nadgleda ponašanje vojnog personala na području ZM; da rasporedi zaduženja u ZM; da uspostavi saradnju i da koordiniše djelovanje pripadnika ZM i lokalne policije, sve u cilju uspostavljanja i održavanja reda i zakona.¹⁷⁶

74. On je izdavao naredbe HV-u, uključujući i Vojnu policiju, i civilnim vlastima.¹⁷⁷ Saglasno sa organizacionim naredbama Ministarstva odbrane i Glavnog štaba a koje se odnose na rad, red i disciplinu unutar ZM, od Čermaka se zahtijevalo da uspostavi i očuva red i zakon unutar ZM i da disciplinuje pripadnike HV, ako je potrebno.¹⁷⁸

75. Čermak je imao saznanja o zločinima koji su počinjeni, koji bi trebali biti počinjeni, ili koji se čine na području pod upravom ZM. Nezakoniti postupci koje su činili njemu potčinjeni bili su toliko očiti da nisu nikako mogli da promaknu Čermakovoj pažnji, nezavisno od izvještaja koje su dostavljali međunarodni posmatrači. Čermak je imao svakodnevne brifinge sa Glavnim štabom, sastavljenim od predstavnika policije, vojne policije, civilnih vlasti i drugih zaposlenika u ZM. Svrha ovih sastanaka bila je obavjestiti Čermaka o situaciji na području pod njegovom odgovornošću. Čermak je također upoznavan sa zločinima njegovih potčinjenih kroz sastanke i u razgovorima sa Gotovinom, Markačem, i Jarnjakom, ministrom unutrašnjih poslova.¹⁷⁹

¹⁶⁸ *Vidi, e.g.* Pismo iz Splitskog vojnog okruga za VP1114 Split(25.09.95):0294-4796-0294-4796; Pismo 4 gardijske Vojnom okrugu Split (19.09.95)0294-4797-0294-4797; set disciplinskih mjera koje su nametnute 4. gardijskoj brigadi (Apr-Sep 1995): 0294-4798-0294-4798; Takođe vidi statistiku u izvještaju o primjenjenim disciplinskim mjerama i sankcijama za treći kvartal 1995. 1995: 0354-2830-0354-2837(izlistana 4 zločina);0354-2838-0354 -2841(3 zločina izlistana); 0354-2842-0354-2845(0 zločina izlistano); 0354 -2846-0354-2849 (7 zločina izlistano).

¹⁶⁹ 0279-4651-0279-4652;0279-4655-0279-4655;0279-4656-0279-4656;0279-4653-0279-4653;0279-4648-0279-4649;0279-4646-0279-4647; 0279-4645-0279-4645;0279-4630-0279-4631.

¹⁷⁰ Naredba sa sastanka (5.8.1995): 0306-1921-0306-1921/0219-5223-0219-5223; Naredba (5.8.1995):0206-8322-0206-8322. Naredba glavnog štaba: 0306-2609-0306-2616; (Zborni mjesto Knin obuhvata opštine Cijevane, Ervenik, Kijevo, Kistanje, Knin, Nadvoda i Orlić.)

¹⁷¹ Vidi, npr. UNCRO (5.8.1995):R003-8165-R003-8167; EMM(13.8.1995):0051-1078-0051-1081,p.0051-1078.

¹⁷² Naredba glavnog štaba (21 Aug. 1995):0361-1282-0361-1284).

¹⁷³ Čermakov izvještaj Glavnom štabu (29 Aug. 1995): 0361-1312-0361-1313

¹⁷⁴ Izvještaj Glavnom štabu (22 Aug. 1995):0361-1295-0361-1296).

¹⁷⁵ Hrvatska *Pravilnik o naoružanim snagama*: Garnizon: L010-5187-L010-5199/0214-7985-0214-8004 para.52 (komandant ZN je odgovoran za funkcionisanje, red, disciplinu i servisiranje unutar garnizona. Sve jedinice i institucije unutar garnizona su potčinjene komandantu garnizona po pitanja reda discipline i funkcionisanja garnizona). Organizacione naredbe Ministarstva odbrane i Glavnog štaba koje se tiču rada, reda i discipline u ZM (4.9.1993): 0306-6795-0306-6804;WS:0359-89856-0359-9909, p.52.

¹⁷⁶ Čermakova naredba o izmještanju Kninske policije 0303-9096-0303-9096. Pravilnik hrvatskih oružanih snaga: L010-5187-L010-5199/0214-7985-0214-8004, vidi takođe,0062-1167-0062-1281, pp 21-22; Čermakove naredbe civilnoj/vojnoj policiji uključujući i (0107-8342-0107-8342;0107-8335-0107-8335;0150-1746-0150-1746,01501755-0150-1755;0150-1758-0150-1758); Izjave Forand, Tymchuk: 0061-7872-0061-7893,Almstrom:R012-5871-R012-5993;WS: 0213-2009-0213-2017;Leslie,Flynn:R006-9733-R006-9770 Liborius:0095-5576-0095-5580;Čermakovo pismo Forandu: 0107-8345-1070-8345) Predsednički transkripti (23.3.1999):0187-5681-0187-5701.

¹⁷⁷ Vidi, e.g. Čermakove naredbe : 0150-1747-0150-1747, 0150-1750-0150-1750,0095-5493-0095-5493,0150-1757-0150-1757,0107-8338-0107-8338,0107-8333-0107-8333.

¹⁷⁸ Organizacione naredbe Ministarstva odbrane i Glavnog štaba koje se tiču rada, reda i discipline u granizonu: 0306-6795-0306-6804.

¹⁷⁹ Čermak intervju 1998:0062-1167-0062-1281,p0062-1196 -0062-1197 Čermak 2001- intervju 0206-2100-0206-2287, pp. 48-50;R027-4483-R027-4489.

76. Čermaka je imenovao lično Tuđman da predstavlja hrvatsku vladu u odnosima sa UN, ostalim međunarodnim organizacijama i medijima. Tako da su u toku i posle *Oluje*, Čermaka lično i redovno obavještavali zvaničnici UN-a i članovi međunarodnih posmatračkih timova da njegovi potčinjeni vrše zločine.¹⁸⁰ Tako su i sve UN i ECMM primjedbe prosljeđivane Čermaku i njegovom zamjeniku usmeno i slate su im kopije svih izvještaja.¹⁸¹

77. Čermak se redovno sastajao sa predstavnicima raznih međunarodnih organizacija kako bi diskutovali o tekućim problemima.¹⁸² Ocijenio je njihovu zabrinutost kao vrstu obmanjivanja.¹⁸³ Mnoga protestna pisma su ignorisana.¹⁸⁴ Uporno je smirivao međunarodne posmatrače da će hrvatske vlasti reagovati, istražiti i zaustaviti zločine; ali njegova obećanja su ostajala neispunjena.¹⁸⁵ Umjesto toga, Čermak je ograničio pristup posmatračima na kritična područja, štiteći počinitelje i svoju vladu od daljnje kritike.¹⁸⁶ Jednom prilikom, Čermak je priznao da je situacija *sramota za Hrvatsku*.¹⁸⁷

78. Čermak se javno predstavljao kao čestit dok je sve vreme znao za veliki broj zločina koji su se dešavali izvan vidokruga posmatrača.¹⁸⁸ Dodvoravao se i nekim žrtvama i posmatračima,¹⁸⁹ iako nije iskoristio svoja ovlašćenja da spreči zločine ili kazni one koji su ih počinili.

¹⁸⁰ Vidi e.g. Leslie: 0088-471 1-0088-4782, Liborius:0424-7142-0424-7155,p.7150.

¹⁸¹ Hicks Izjava 11-4396-0211-6602. Tymchuk:0061-7872-0061-7893; 0061-7872-0061-7893,p.0061-7875. Forand Protestno pismo: 0034-1843-0034-1844..

¹⁸² ECMM(17.08.95)R026-8540-R026-8542,R026-8540.ECMM(03.08.95) 0052-6857-0052-6858,0052-6857; ECMM (08.08.95)0052-6832-0052-6834,00526832;ECMM(12.09.95)0051-1131-0051-1132, 0051-1131.

¹⁸³ Čermakov intervju 2001: 0206-2100-0206-2287.

¹⁸⁴ WS:0219-5038-0219-5048,p.0219-5047; Čermakovo pismo Forandu(3.9.1995):0090-1673-0090-1673; Liborius:0424 - 7142-0424-7155,p.7150

¹⁸⁵ Vidi, e.g. HRAT (24-27.8.1995):0035-1695-0035-1698; HRAT(7.9.1995)0035-1724-0035-1725

¹⁸⁶ Vidi, e.g. UNCIVPOL izvještaj (27.8.1995-3.9.1995) :R090-0115-R090-0121

¹⁸⁷ HRAT (7.9.1995):0035-1724-0035-1725.

¹⁸⁸ Intervju sa UNTV: R001-1522; Garancije srpskom stanovništvu: 0306-2723-0306-2723.

¹⁸⁹ Vidi e.g. Al – Alfijevo pismo Čermaku (22.11.1995): L002-1132-L002-1132;L002-1145-L002-1145.

79. I sa svojom vojnom pozicijom kao i sa svojim političkim uticajem u regionu, Čermak je posjedovao ogromna ovlašćenja da reaguje u slučajevima široko rasprostranjenih napada na srpske civile i njihovu imovinu. Kao čelno lice Hrvatske vlasti, on je bio u poziciji da preduzme neke efektivne mjere da spriječi zločine, ili direktno ili preko Vrhovnog komandanta koji ga je i postavio tu. Umjesto da je iskoristio svoju poziciju da zaštiti žrtve destruktivne kampanje koja je vođena protiv Srba, on je koristio svoju poziciju da zaštiti javni ugled Hrvatske.

80. Čermak je propustio da reaguje na počinjene zločine i nastavio sa nekažnjavanjem istih. U njegovoj poziciji, visokog autoriteta, Čermak je trebao preduzeti potrebne i neophodne mjere da spreči njemu potčinjene da čine zločine, uključujući:

- Naredbe potčinjenima da prekinu sa činjenjem zločina;

- Razmještaj vojne i civilne policije da bi radili na sprovođenju zakona i sprečavanju zločina na području ZM;

- Korišćenje vojne i civilne policije u sprečavanju kriminalne aktivnosti potčinjenih;

- Dozvolu UN i drugim posmatračima punog pristupa područjima pod njegovom kontrolom kako bi obezbjedio efektivno posmatranje zločina potčinjenih.

81. Umjesto toga, Čermak je ograničio kretanje međunarodnih posmatrača na području ZM Knin za vrijeme operacije *Oluja*, što je omogućilo njemu potčinjenima da počine zločine bez znanja ili mogućnosti intervenisanja međunarodnih posmatrača.¹⁹⁰ U relevantnom izvještaju UNCIVPOL spominje se da je *zapovjednik HV naredio da se ograniči kretanje UN napominjući da će UN posmatrči pogrešno interpretirati situaciju*.¹⁹¹ Uprkos ponovljenim zahtjevima, kretanje ECMM posmatrača, UN trupa i drugih međunarodnih posmatrača bilo je ograničeno od 4. do 8. avgusta 1995 i kroz kritični period.¹⁹²

82. Znajući da su mu potčinjeni počinili zločine, Čermak je također propustio da kazni njemu potčinjene ili da inicira mjere koje bi vodile njihovom procesuiranju.¹⁹³ Potrebne i neophodne mjere koje je Čermak mogao preduzeti uključuju i:

¹⁹⁰ Čermak, pismo (30.8.1995.): L002-8663-L002-8663 Gustifying ROM as safety precaution).

¹⁹¹ UNCIVPOL izvještaj (27.8.1995-3.9.1995):R090-0115-R090-0121.

¹⁹² Vidi, e.g. Forendov protest upućen Čermaku 0090-1669 - 0090-1670; Izveštaj (31.08.95):0035-1539-0035-1541, 0035-1540;Izveštaj(01.09.95):0035-1542-0035-1543,p.0035-1543; Forendov protest upućen Čermaku (01.09.95):0090-1667-0090-1667; Čermakovo pismo Forandu dopuštajući FOM (08.08.95): 0206-8325-0206-8326.Tymchuk:0061-7872-0061-7893,pp.6,11.

¹⁹³ Forand:0053-0939-0053-0967,pp.0053-0953-0053-0954,p.0053-0965.

- Istraživanje navoda zločina koristeći vojnu i civilnu policiju¹⁹⁴

- Obavještanje odgovarajućih vojnih i civilnih sudskih vlasti, kao što su Vojno tužilaštvo ili vojni sudovi,¹⁹⁵ o zločinima i rezultatima istraga;¹⁹⁶

- Trenutno sprovođenje disciplinskih mjera ili disciplinskih kazni nad osumnjičenim počiniocima kako bi one djelovale kao prevencija od daljnjih činjenja zločina.¹⁹⁷

83. Čermak je propustio da naredi Vojnoj ili civilnoj policiji da sprovedu istrage zločina, ubistava, nehumanih postupanja, pljačkanja ili paljenja koja su počinili pripadnici vojnih snaga u okrugu ZM. Čermak je lično posjetio Grubore dan nakon ubistava tamo i onda je učestvovao u prikrivanju zločina pomoću širenja lažnih informacija.¹⁹⁸

84. Razlikuje se slučaj kada je, na žalbu generala Foranda u vezi sa krađom UN vozila¹⁹⁹ od strane HV vojnika, koja se odigrala 9. avgusta 1995, Čermak odmah preduzeo određene akcije. Prvo je sastavio tim vojnih i civilnih policajaca da pronađu vozilo i naredio im da ga odmah izvjeste o sprovedenoj istrazi.²⁰⁰ Nakon još jednog protesta generala Foranda, 11. avgusta 1995, Čermak je naredio timu sastavljenom od pripadnika MUP-a Knin i vojnih policajaca da pronađu i vrate otuđeno vozilo.²⁰¹ Kada ove naredbe nisu donijele željene rezultate, Čermak je izvjesto Glavni štab tražeći od njih *hitno vraćanje gore pomenute opreme i sprečavanje sličnih događaja.*²⁰²

(E) Markač

85. Sve vrijeme na koje se odnosi optužnica, Mladen Markač je bio komandant Specijalne policije Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske.²⁰³ Kao takav, bio je komandant svim pripadnicima Specijalne policije, učesnicima operacije *Oluja* i kasnijim povezanim operacijama i akcijama u regionu. Kao dodatak jedinicama specijalne policije u raznim okružnim policijskim administracijama u cijeloj Hrvatskoj, specijalne

policijske snage uključivale su jedinice posebne namjene, kao što je antiteroristička jedinica Lučko, odjeljenje pri Specijalnoj policiji zaduženo za logistiku i pri MUP-u odeljene za komunikaciju.²⁰⁴ HV minobacačke i artiljerijske jedinice povezane sa Markačevim jedinicama za borbene svrhe su također bile pod njegovom komandom.²⁰⁵

86. Za vreme operacije *Oluja*, sektor Specijalne policije MUP-a bio je pod komandom Generalnog štaba HV-a za borbene svrhe.²⁰⁶ General Zvonimir Červenko, šef Glavnog štaba HV-a, stavio je Specijalnu policiju pod Markačevu komandu, i tako Markača napravio *lično odgovornim* za sudbinu *Oluje* koju treba da sprovedu snage Specijalne policije,²⁰⁷ Markaču je dalje bilo naredeno da koordiniše operacije sa vojnim komandantom splitskog okruga, Gotovinom i vojnim komandantom gospičkog okruga, Norcem.²⁰⁸ Prije početka *Oluje*, Markač je pozvao svoje operativne komandante i izdao naređenja koja se odnose na samu operaciju.²⁰⁹

87. Kako je gore pomenuto, snage specijalne policije igrale su ključnu ulogu u akciji *Čišćenje* koja je slijedila nakon akcije *Oluja*.²¹⁰ Markač je komandovao i kontrolisao ove operacije zajedno sa Gotovinom i Čermakom. Npr, 7. avgusta 1995, Gotovina u svojim dnevnim izvještajima Červenku spominje kako se, vrši spajanje 4. gardijske brigade i specijalnih jedinica MUP-a u Otriću,²¹¹ a 21. avgusta 1995 se, radi pomaganja u istragama za planiranu operaciju *Čišćenje*,²¹² Markač sastao sa Čermakom i Gotovinom.²¹³

88. Markač je imao punu kontrolu nad Specijalnom policijom i njenim djelovanjem u toku razvoja operacije *Oluja* i akcijama koje su u vezi s njom. On je izdavao razna naređenja, uključujući i naređenja koja se tiču same borbe i operacije *Čišćenje*, koju su sprovodili njemu potčinjeni.²¹⁴ U vezi sa velikom operacijom *Čišćenje*, Markač je lično vodio brifinge za svoje potčinjene.²¹⁵ Markač je takođe izvještavao o zadacima koja su počinile njegove jedinice kroz komandni lanac na gore, i druge članove UZP.²¹⁶

89. Markač je imao mogućnost da spriječi zločine i da kazni sebi potčinjene koji su činili

¹⁹⁴ Forand:0053-0939-0053-0967,pp.0053-0953-0053-0954,p.0053-0965.
¹⁹⁵ Narodne novine 67/91:0607-0362-0607-0363;25/92:06069376-0606-9376;81/92:0606-9374-0606-9374.WS:0349-557403495583;
¹⁹⁶ WS:0349-5574-0349-5583; Disciplinski izvještaj: 0354-2834-0354-2835;Elleby:0052-5188-0052-5192.
¹⁹⁷ Zakonik vojne discipline (Narodne novine 24/92): 0088-3706-0088-3720; Odluka donesena na Vojnom disciplinskom sudu (Narodne novine 62/91): 0607-0365-0607-0365 (uključujući i zadržavanje u vojnom pritvoru do 30 dana)
¹⁹⁸ Pismo ICRC: Grubori (30.8.1995):0107-8364-0107-8364; Pismo UNCRO:L002-8664-L002-8665;Amnesty Izvještaj: 0206-4249-0206-4278,p.8;WS:0211-0491-0211-0514,pp.14-16;Izvještaj (26.8.1995):0095-5559-0095-5560.
¹⁹⁹ Forandovo pismo Čermaku(9.8.1995):0107-8383-0107-8383.
²⁰⁰ Naredba (9.8.1995):0306-2577-0306-2577.
²⁰¹ Naredba (12.8.1995):0306-2598-0306-2599.
²⁰² Izvještaj (12.8.1995):L003-0718-L0030719
²⁰³ WS:0349-5594-0349-5607,p.3.

²⁰⁴ Vidi npr. 0354-9959-0355-0034 (organizaciona mapa Min. Untr. Poslova); WS:V000-5307,pp.58-59.
²⁰⁵ SP izvještaj 0349-3596-0349-3646,p.6;WS:V000-5307,pp.59-60.
²⁰⁶ Naredba 0466-5278-0466-5280 (26.06.1995.); SP izvještaj 0349-3596-0349-3646
²⁰⁷ 0357-6094-0357-6094; Naredba (29.07.1995): 0361-0948-0361-0950, p.2.
²⁰⁸ 0361-0948-0361-0950
²⁰⁹ WS:0349-5594-0349-5607,p.4-5.
²¹⁰ Vidi iznad, para. 44&45.
²¹¹ 0352-6895-0352-6896
²¹² 0361-1282-0361-1284
²¹³ 0361-1295-0361-1296
²¹⁴ Vidi e.g. Izvještaj: :0349-3596-0349-3646,pp.1 1.
²¹⁵ WS:0349-5594-0349-5607,p.8
²¹⁶ Izvještaj (22.08.1995):0361-1295-0361-1296; (29.08.1995) : 0361-1335-0361-1337; (29.08.1995) :0361-1307-0361-1309.

zločine za vrijeme operacije *Oluja* i u operacijama koje su uslijedile nakon *Oluje* i dr. akcijama u regionu. On je imao funkcionalan, kontinuiran, komandni lanac i redovne izvještaje sa terena.²¹⁷ U vremenu na koji se odnosi optužnica, disciplina snaga Specijalne policije bila je *u cjelosti pod komandujućim Specijalne policije*²¹⁸ Glavni za pitanja unutrašnje kontrole u Specijalnoj policiji, koji je bio zadužen za poštovanje discipline bio je odgovoran direktno Markaču.²¹⁹ Kršenje discipline bilo je saopštavano direktno Markaču, bilo pismeno bilo usmeno,²²⁰ kao i sprovođenje disciplinskih mjera, rezultati istih, uključujući sudske odluke, su mu formalno prenošene.²²¹ Dodatno, krivična policija kontaktirala je Markača tokom istraga koje su bile povezane sa zločinima koje su počinili pripadnici specijalne policije.²²² Markač je imao mogućnost da suspenduje bilo koga od svojih potčinjenih dok se sprovodu istrage ili dok se procesuiraju za takve postupke.²²³

90. Markač je primao informacije koje se tiču zločina njemu potčinjenih kroz vrlo efikasne i efektivne izvještajne mehanizme.²²⁴ Za vrijeme operacije njemu potčinjeni komandanti slali su izvještaje *svakog sata*.²²⁵ Komandanti jedinica prosljeđivali su Markaču izvještaje o toku operacije poslije svake akcije.

91. Sistem izvještavanja je bio u mogućnosti da zabilježi svako kršenje policijske discipline ili kršenje hrvatskog krivičnog zakona i da skrene na njega pažnju.²²⁶ Svaka jedinica specijalne policije je imala predstavnika unutrašnje kontrole koji su bili odgovorni za evidentiranje i izvještavanje o svakom kršenju discipline.²²⁷

92. Uz to, Markač je primao izvještaje obavještajnih službi direktno, iz više izvora, kao što su HV, civilna policija, i dr. hrvatske obavještajne službe.²²⁸ Šef policijske administracije i policijski koordinatori su mu prosljeđivali izvještaje dok su mu regularni policijski izvještaji slani iz raznih policijskih administracija.²²⁹

93. Markač je imao informacije iz prve ruke o zločinima u Donjem Lapcu i u Gruborima koje su počinili njemu potčinjeni. Markač je stigao u Donji Lapac ubrzo nakon što je spaljen.²³⁰ 26. avgusta 1995, dan nakon što su se desila *ubistva u Gruborima* koja su počinile njegove snage, Markač je bio informisan od strane komandanta Specijalne policije, da su njegovi potčinjeni bili umješani u paljenja kuća za vreme operacije *Čišćenje*.²³¹ Dalje, Markač je imao priliku da lično posmatra posljedice napada na Gračac gdje je postavio svoj štab 5. avgusta 1995.²³² Kako je i gore navedeno, od tada pa nadalje, snage Specijalne policije pod Markačevom komandom ostavile su trag smrti i destrukcije gdje god da su krenuli. Uništavali su kuće na tom području, protijerivali Srbe civile, ubijali civile i činili i druge razne zločine, postoje i opširni izvještaji međunarodnih posmatrača na tom području i razni izvještaji medija.²³³

94. Markač je takođe bio svjestan zločina koje su činili pripadnici specijalne policije u nekim ranijim akcijama, kao npr. u *Medačkom xepu*.²³⁴ U tim ranijim operacijama, isti potčinjeni koji su bili angažovani u *Oluji* i s njom povezanim operacijama, kao što je jedinica iz Lučkog, činili su ozbiljna krivična djela protiv Srba civila kao što su ubistva i nisu bivali kažnjavani za to.²³⁵

95. Na poziciji na kojoj se nalazio, Markač je trebao preduzeti potrebne i razumne mjere da spriječi svoje potčinjene da čine takve zločine. Te mjere uključuju:

- Narediti potčinjenima da prekinu činiti zločine;
- Narediti ogranku unutrašnje kontrole unutar specijalne policije da pojačaju svoje aktivnosti u cilju uspostavljanja discipline i reda;
- Upozoravati civilnu krivičnu policiju da radi na poštovanju zakona i da zaustavi zločine;
- Koristiti civilnu krivičnu policiju da zaustavi kriminalne aktivnosti potčinjenih;

²¹⁷ SP izvještaj 0349-3596-0349-3646; WS: V000-5307, p.92.

²¹⁸ WS:0349-5594-0349-5607 p.7.

²¹⁹ WS:0349-5584-0349-5593, pp.3-4.

²²⁰ WS:0349-5584-0349-5593, pp.3-4.

²²¹ WS:0349-5584-0349-5593, pp.3-4. *Vidi a/so*, Markačeva naredba: sprovođenje istrage (28.07.1995):0606-1269-0606-1269.

²²² WS:0349-5584-0349-5593, p.4.

²²³ WS:0349-5584-0349-5593, p.4.

²²⁴ WS:0349-5594-0349-5607, pp.3,12.

²²⁵ WS: V000-5307, p.92.

²²⁶ WS:0349-5584-0349-5593.

²²⁷ WS:0349-5584-0349-5593, pp.3-4

²²⁸ WS:0349-5594-0349-5607, p.8; Markačev intervju: V000-4333-V000-4333, p.8.

²²⁹ WS:0349-5584-0349-5593, p.8.

²³⁰ WS: 0362-1719-0362-1727, p.7.

²³¹ WS:0349-5594-0349-5607, pp.10-11; WS:AV00-2126, pp. 39-42

²³² SP Izvještaj: 0349-3596-0349-3646, p.18; Ratni dnevnik: 0155-9006-0155-9050, p.29.

²³³ WS :0362-1719-0362-1727 (DonjiLapac); Vanderostyne: 0423-3003-0423-3016(Gračac); ICRC Pismo (29.08.1995): 0107-8362-0107-8363(Plavno); UNCIVPOL(26.8.1995):R090-3292-R090-3292; Berikoff:0064-5523-0064-5587; Berikoff Journal: 0053-0590-0053-0606; WS:0349-5584-0349-5593; Hill:0035-5922-0035-5923, p.0035-5923; HRAT Izvještaj (25.9.1995):0063-3666-0063-3667; Forand:0042-5964-0042-5979.0053-0939-0053-0967.0053-0967.

²³⁴ WS:0349-5594-0349-5607, p.4.

²³⁵ WS:0349-5594-0349-5607, p.4.

- Upozoravati potčinjene o kaznama koje slijede ako se ne poštuje zakon;

- Povući osumnjičene jedinice ili suspendovati one na koje ukazuje istraga.

96. Iako je nesumljivo bio upoznat sa zločinima koji su se desili (ili će se desiti) a koje su počinili njemu potčinjeni, Markač nije činio ništa da ih spriječi, čak i kad je bio specijalno informisan o sklonosti ka činjenju zločina određenih potčinjenih mu komandanata, nije ništa učinio u cilju sprečavanja posljedica.²³⁶ Znajući da su njegovi potčinjeni počinio zločina, takođe je propustio da izda bilo kakvo naređenje u cilju sprečavanja zločina ili da uhapsi počinioce.

97. Naprotiv, Markač je otvoreno opraštao svojim potčinjenim. Npr, kada su Markač i ministar unutrašnjih poslova, Jarnjak, stigli u Donji Lapac, koji je potpuno uništen od strane pripadnika Specijalne policije,²³⁷ čestitali su im na *dobro urađenom poslu*.²³⁸

98. Iako je znao da se u okolini Plavna²³⁹ nalazi veći broj starijih civila, Markač nije preduzeo nikakve mjere kojima bi im osigurao bezbjednost u toku operacije *Čišćenje*, 25. avgusta 1995. U toj operaciji, pripadnici specijalne policije su ubili pet starijih civila stanovnika zaseoka Grubori i uništili zaselak. I ponovo je Markač propustio da spriječi takve incidente, i iste jedinice su sutradan nastavile sa činjenjem zločina.²⁴⁰ Ti zločini su mogli biti spriječeni da su pojedinci odgovorni za predhodna djela bili popisno kažnjeni.

99. Ne samo što je Markač zakazao u sprečavanju zločina koje su činili njemu potčinjeni, nego je i propustio da preduzme potrebne i razumne mjere i da kazni njemu potčinjene ili da inicira mjere koje bi vodile do njihovog procesuiranja. Potrebne i razumne mjere koje je Markač trebao preduzeti uključuju i:

- Sprovođenje istraga uz pomoć civilne policije ili drugih nad kojima on ima nadležnost;²⁴¹

- Obavještanje odgovarajućih civilnih tužilaštava, kao što je kancelarija republičkog Tužilaštva ili sudove o zločinima i rezultatima istraga;²⁴²

- Trenutno izricanje disciplinarnih mjera ili disciplinskih kazni kako bi se spriječili dalji zločini;²⁴³

²³⁶ WS:350-7998-0350-8008.

²³⁷ Predsednički transkripti (26.9.1995):0187-0150-0187-0278,p.53-54 (Šušak:*Predsedniče, Donji Lapac kao takav ne postoji. To je samo ime na mapi, Sve je uništeno, sve.*)

²³⁸ WS:0362-1719-0362-1727.

²³⁹ WS:0350-7998-0350-8008,p.8

²⁴⁰ WS: 0349-5594-0349-5607.

²⁴¹ Forand:0053-0939-0053-0967,0053-0953-0053-0954,p.0053-0965.

²⁴² WS:0349-5594-0349-5607,para.72.

²⁴³ WS:0349-5594-0349-5607,para.72.

- Osumnjičene predati odmah kriminalnoj policiji;²⁴⁴

- Odmah suspendovati počinioce ili povući cijele jedinice.²⁴⁵

100. Ipak, nijedan pripadnik specijalne policije nije procesuiran za bilo kakav zločin koji se tiče ubijanja civila, uništenja kuća ili pljačkanja imovine za vreme ili poslije operacije *Oluja*.²⁴⁶

101. Nakon što je saznao za ubistva i uništavanja u Gruborima, Markač je propustio da kazni njemu potčinjene koji su bili umješani u ovaj zločin. Nije čak ni ispitivao više oficire koji su vodili operaciju kada se desio incident.²⁴⁷ Umjesto toga, učestvovao je u lažnoj istrazi s ciljem da zataška zločin.²⁴⁸ Ubijanja su takođe prijavljena i civilnoj policiji u Kninu, nije sprovedena ozbiljna istraga, niti je bilo ko optužen za zločin do danas.²⁴⁹ Međunarodni posmatrači su ponavljali zahtjev za istragu, ali nisu dobili nijedan adekvatan odgovor ni od Markača ni od Čermaka.²⁵⁰

102. Ista jedinica koja je bila umješana u ubistva u Gruborima, odgovorna je, takođe, za počinjenje zločina nad civilima u Ramljanima za vreme akcije *Čišćenje*, 26. avgusta 1995. Iako je bio tu odmah nakon počinjenja zločina Markač je ponovo propustio da kazni njemu potčinjene. Usprkos činjenici koje je bi svjestan da je ista jedinica počinila zločine nad civilima u dva uzastopna dana, jedina *kazna* od strane Markača bila je da ih pošalje u Zagreb bez preduzimanja bilo kakvih disciplinskih mjera, bez sprovođenja istrage, ili bilo kakve druge kazne za počinioce.²⁵¹

103. Umjesto da kazni svoje potčinjene za počinjene zločine, Markač im je otvoreno čestitao.²⁵² Dalje, u *Analizima o uspješnosti operacije 'Oluja'* koje je Markač dostavljao svojim komandantima u Glavnom štabu HV-a, izvještavao je da su zadaci dodjeljeni snagama Specijalne policije u vrijeme operacije *Oluja* i u akcijam nakon same operacije, urađeni *uspješno i efikasno*.²⁵³

(F) Tačke

(1) Glavni zahtjevi iz člana 3.

²⁴⁴ WS: 0350-7998-0350-8008, p.9

²⁴⁵ WS: 0349-5584-0349-5593, p.4

²⁴⁶ WS: 0349-5594-0349-5607, paras 75,80

²⁴⁷ WS: V000-5307; WS:0350-7998-0350-8008,para.67:(Grubori su se pominjali na sastancima, ali Markač nije o njima pokretao diskusije)

²⁴⁸ Izvještaj:0219-5184-0219-5185;WS:V000-4124-V000-4126; VOOO-5274-V000-5275;V000-5276-V000-5276; WS:0350-7998-0350-8008,para.60.

²⁴⁹ WS:T000-3275-T000-3275

²⁵⁰ Rehn:0424-7162-0424-7170; Čermak Letter to Burger (30.8.1995):0107-8364-0107-8364-ET; Čermakovo pismo Burgeru (11.10.1995): L004-2317-L004-2319; Markačevo pismo Jarnjaku (13.03.1996):0350-0555-0350-0556.

²⁵¹ WS:0349-5594-0349-5607,p. II;WS:AV00-2126,pp.39-42.

²⁵² WS: 0362-1719-0362-1727.

²⁵³ SP izvještaj: 0349-3596-0349-3646,p.28.

104. Oružani sukob između HV-a i Vojske RSK, podržane sa JNA, se odvijao kroz period na koji se odnosi optužnica.²⁵⁴ Oružani sukob počeo je 1991, kada je hrvatska vlada počela razne operacije u cilju vraćanja teritorija koje su proglašene RSK. Neprijateljstva između HV i RSK – i neprijateljstva između Srbije i Hrvatske su bila veoma prisutna kroz cijeli period.

105. Od 1991. pa nadalje, model razvučenog konflikta je postojao između ovih dobro organizovanih zaraćenih strana.²⁵⁵ Intenzitet konflikta je varirao, ali je bio dovoljno veliki da se razlikovao domovinski rat od *banditskih, neorganizovanih kratkotrajnih pobuna, terorističkih aktivnosti ili civilnih nemira*.²⁵⁶ Događaji u julu i septembru 1995. moraju biti sagledavani u kontekstu šireg konflikta na području cijele Jugoslavije kao i ponavljanih hrvatskih ofanziva, kao npr. *Zima 94, Bljesak, Skok 1, Skok 2, Ljeto 1995, Maestral i Južni potez*.

106. Stanje oružanog konflikta se nastavilo na području Hrvatsku i nakon okončanja operacije *Oluja* i obustave neprijateljstava sve dok nije postignut sporazum o primirju.²⁵⁷ I nakon što je veći dio operacije *Oluja* bio ostvaren, oružani sukob između HV-a i Vojske RSK se nastavio. Vojska RSK otpočela je napade, npr. na području Grahova 12. avgusta 1995. Zbog nastavljenih napada vojske RSK na granice Hrvatske, HV je u koordinaciji sa snagama muslimanske vlade (vojskom BiH) i snagama bosanskih Hrvata (HVO) počeo široko rasprostranjenu ofanzivu nazvanu *Maestral* od 8. do 15. septembra 1995, kako bi obezbjedili granice i kako bi zauzeli područja koja su Srbi držali u zapadnoj Bosni.²⁵⁸ Za ovim je sljedila ofanziva *Južni potez*, koja se odvijala od 8. do 15. oktobra 1995. u zapadnoj Bosni.²⁵⁹ Za ovom ofanzivom je sljedila operacija obezbjeđivanja granica od strane HV-a, uključujući snage splitskog vojnog okruga, u cilju obezbjeđenja *oslobođene* teritorije.

107. Nakon toga, usljedili su mirovni pregovori u Dejtonu i sa lokalnim srpskim vlastima u Istočnoj Slavoniji, Baranji i Zapadnom Sremu. Mirovni sporazum nakon oružanog sukoba je konačno postignut potpisivanjem Osnovnog

²⁵⁴ Presuda Tadić AD, para. 70, Z, «za/ TJ, para. 84, Orić TJ para. 254.

²⁵⁵ Tadić TJ, para. 565-567, Čelibić TJ, para. 188-190; Rutaganda TJ, para. 93 Haxihasanović TJ para. 23 Limaj, TJ, paras. 171-172.

²⁵⁶ Tadić TJ, para. 565-567, Čelibić TJ, para. 188-190; Rutaganda TJ, para. 93 Hadzihasanović TJ para. 23 Limaj, TJ, paras. 171-172.

²⁵⁷ Presuda Tadiću AD, para. 70; Kunarac AJ 57; Kunarac TJ para. 568; Vasiljević TJ para: 25; Limaj TJ para. 84; Orić TJ para. 255

²⁵⁸ Ofanzive i Operacije HV i HVO (1996): 0249-8948-0249-9106, (BCS), pp. R004-7402-R004-7410, 0294-9019-0294-9034.

²⁵⁹ Ofanzive i Operacije HV i HVO (1996): :0249-8948-0249-9106(BCS), pp. 0294-9035-0294-9044.

sporazuma između Vlade RH i vlasti lokalnih hrvatskih Srba u Istočnoj Slavoniji, 12. novembra 1995. (Erdutski sporazum),²⁶⁰ kojim je postavljena prelazna UNTAES vlada u Istočnoj Slavoniji, Baranji i Zapadnom Sremu. Ovo je trebalo da dovede do ponovog uspostavljanja hrvatske vlasti nad ovim zadnjim spornim dijelom Hrvatske i taj proces je okončan 1997.

108. Djela optuženih su usko povezana sa oružanim sukobom.²⁶¹ Svi zločini koji se pominju u optužnici su geografski i vremenski povezani sa oružanim konfliktom između HV-a i vojske RSK i naročito sa operacijom *Oluja*. Optuženici su bili ključni učesnici operacije *Oluja* i zajedno sa njihovim potčinjenima su počinili zločine koji su doveli do vojnog uspjeha i do sprovođenja zločina udruženog zločinačkog poduhvata u cilju vraćanja teritorije Krajine i nasilnog iseljenja Srba iz Krajine.

(2) Glavni zahtjevi iz člana 5.

109. Kao što se traži u članu 5. Statuta, svaki zločin protiv čovječnosti koji se spominje u optužnici počinjen je u oružanom sukobu, ili je činio dio široko rasprostranjenih napada koji su bili usmjereni na Srbe u južnom regionu Krajine. Zahtjev da je napad učinjen *direktno protiv civila* zahtjeva da je napad primarno bio usmjeren na civilno stanovništvo.²⁶² Deportacije, prisilna premještanja, ubistva, nehumana djela, granatiranja civilnih područja, široko rasprostranjena pljačkanja i paljena imovine civila, diskriminatorni propisi i druge diskriminatorne akcije uperene protiv Srba govore o tome da su napadi i bili usmjereni na civile.

110. Napad je bio i široko rasprostranjen i sistematski. Bio je organizovan u samom vrhu hrvatske vojne i civilne vlasti i ponavljan šablonski na sve Srbe u regionu.

111. Djelovanje optuženih bilo je dio napada. Kako je opisano u dijelu koji govori o udruženom zločinačkom poduhvatu, optuženi su bili ključne ličnosti zločinačkog udruženog poduhvata, a čiji cilj je bilo uklanjanje Srba sa područja Krajine. Optuženi su planirali i sproveli napad na civilno stanovništvo i bili glavni učesnici istog. Bili su svjesni da je njihovo djelovanje formiralo dio napada.

(3) Tačke 2. i 3: Deportacije i prisilna preseljenja

112. Optuženi su pojedinačno i zajedno krivično odgovorni za deportacije i prisilna

²⁶⁰ Erdutski sporazum: 0606-9466-0606-9966, p. 0606-9762.

²⁶¹ Tadićeva žalba na presudu, paras. 67, 70; Kunarac AJ, para. 55, 58, 60, 64 Rutanga AJ, paras. 569-571 Stakić AJ, para. 342; Krajišnik TJ, paras 844, 846.

²⁶² Kunarac AJ, para. 91

preseljenja srpskih civila iz dijelova južne Krajine u BiH i Srbiju u periodu od kraja jula 1995. do 30. septembra 1995.

113. Gotovo cijela populacija srpskog civilnog stanovništva nasilno je u strahu, primjenom sile, granatiranjem, prisilnim preseljavanjem, ili na neki drugi prisilan način napuštala svoje domove ka drugim djelovima Hrvatske do *de jure* granice sa BiH i Srbijom, bez ikakvog osnova u međunarodnom pravu.²⁶³ Srpski civili nisu dobrovoljno napustili Krajinu. U svjetlu prisilnih okolnosti – koje uključuju granatiranje civilnih područja, prijetnje, strah od nasilja, psihičke prijetnje, ubijanja, nehumana postupanja, manipulaciju štamptom i informacijama koje su dostupne civilima, svjesni ranijeg lošeg odnosa hrvatskih vlasti prema njima, i ranijih progona, srpski civili nisu imali nikakvu šansu nego da napuste područje.²⁶⁴ Srpski civili nisu napustili svoje domove dobrovoljno, nego su reagovali tako jer je od toga zavisio njihov opstanak.

114. Ukoliko nisu napustili područje hapsili su ih hrvatski vojnici, civilna policija, vojna policija i snage specijalne policije i vodili ih ili ih prisiljavali da odu u *kolektivne centre* locirane u regionu. Iz tih *kolektivnih centara* civili su sistematski transferisani iz Hrvatske.

115. Čak iako je i jedan od srpskih civila napustio voljno, to se ne može prikazati kao takvo, jer je njihovo istjerivanje praćeno konstantnim nasiljem, pljačkanjem, paljenjem kuća, oduzimanjem imovine, i dodjeljivanjem iste novodošlim Hrvatima, kao i druge forme diskriminacija. Kao rezultat svega toga raseljeni Srbi se nisu mogli vratiti svojim domovima, ili su se bojali povratka i njihov odlazak se ne može prikazati kao dobrovoljan.

116. Nijedan od izuzetaka u Ženjskoj konvenciji koji dozvoljava prisilno iseljavanje, član 49. Ženevske konvencije i član 17. drugog dopunskog protokola II – ne mogu se primjeniti u ovom slučaju. Svrha raseljena bila je da se sa teritorije Krajine iseleviraju hrvatski Srbi i da im se onemogući i obeshrabri svaki povratak, i ni na koji način svrha ovog iseljenja nije humanitarnog karaktera.

117. U vremenu na koje se odnosi optužnica gotovo cjelokupno srpsko stanovništvo, koje je brojalo oko 200.000 ljudi napustilo je područje Krajine.²⁶⁵ Oko 78.000 ljudi ukupno je iseljeno iz južnog sektora.²⁶⁶ Ostalo je samo između 1.400 i

3.800 Srba u Južnom sektoru.²⁶⁷ Procentualno, broj srpskog stanovništva se dramatično smanjio od popisa 1991. do popisa 2001, kada je iznosio samo oko 3.5 %.²⁶⁸

(4) Tačka 4: Pljačke

118. Od 4. avgusta 1995. do 30 septembra 1995, vojnici, civilna policija, vojna policija i specijalna policija namjerno i nepravno je uzurpirala privatnu imovinu koja je pripadala srpskim civilima. Sistamski model uzimanja i uništavanja imovine je doveo do teških posljedica po žrtve, i na cijelu populaciju.²⁶⁹

119. Primjeri sistematskog pljačkanja uključuju:

- **Benkovac** – vojnici²⁷⁰ su sprovodili sistematsko pljačkanje srpske imovine.²⁷¹ Oni koji su ostali bili su prisiljeni da im pomažu.²⁷² Krađe koje su sprovodili civili vlasti su tolerisale. Kontrolni punktovi su bili postavljeni oko Benkovca kako bi spriječili posmatrača da uđu u grad.²⁷³

- **Donji Lapac** – vojnici i pripadnici Specijalne policije su sistematski sprovodili pljačkanje srpske imovine.²⁷⁴

- **Drniš** – vojnici su pljačkali srpske kuće i odvodili stoku.²⁷⁵

- **Ervenik** – vojnici su pljačkali srpske kuće i odvodili stoku.²⁷⁶

- **Gračac** – pripadnici specijalne policije i vojnici pljačkali su srpske kuće.²⁷⁷

- **Kistanje** – vojnici su pljačkali srpske kuće,²⁷⁸ Civili nekažnjeno, takođe vršili pljačkanja.²⁷⁹

- **Knin** – vojnici, pripadnici Specijalne policije i civilnih vlasti učestvovali su u stalnom pljačkanju srpske imovine.²⁸⁰ Oni koji su ostali bili su prinuđeni da učestvuju u tome.²⁸¹ Civilni su nekažnjeno pljačkali.²⁸²

²⁶⁷ 0054-8183-0054-8189,R090-6184-R090-6210

²⁶⁸ 0600-3808-0600-3816,p.9.

²⁶⁹ *Kordić* žalba na presudu, paras.82-84,424-426. *Haxhihsanovićeva presuda* para. 55-56 *Celebići presuda*,para. 590; garantovano u *Blaškićevoj presudi*, para.1 84; *Jelisić Trial Judgement*, para.48

²⁷⁰ Sve odrednice *vojnici* uključuje sav vojni personal HV kao i Vojne policije.

²⁷¹ ECMM(8.08.1995):0052-6832-0052-6834,0052-6833.

²⁷² WS:0050-8165-0050-8171,p.0050-8168

²⁷³ Morneau:0042-3192-0042-3197,p.0042-3195

²⁷⁴ ECMM:R026-6087-R026-6101,p.R026-6087;Hill:57-7638-0057-7744,p.0057-7703.

²⁷⁵ Hill:0057-7638-0057-7744,p.0057-7667;Boucher:0089-8380 - 0089-8390,p.0089-8387

²⁷⁶ Romassev:S0051 -8225-0051-8231 ,p.0051 -1339. WS: 0069 - 3288-0069-3292 p.0069-3289

²⁷⁷ WS:0107-6892-0107-6903,0107-6897;Vanderostyne 0423-3003-0423-3106,0423-3011.

²⁷⁸ Danjes:0042-3180-0042-3191,0042-3188;WS:0069-3305-0069-3314,p.0069-3309.

²⁷⁹ SRSG Njeekly Report:0060-4854-0060-3581,p.0048-3579.

²⁸⁰ Elleby:0052-5188-0052-5192,p.0052-5190;ECMM (7.8.1995) 0052-6829-0052-6831,p.0052-6830.

²⁸¹ WS:0050-8248-0050-8256,0050-8253.

²⁸² WS:0046-0577-0046-0599,0046-0590.

²⁶³ Stakić AJ, para. 278, 317

²⁶⁴ Stakić AJ, para. 266, 279 – 283, 3; Kronojelac AJ, para. 475.

²⁶⁵ 0343-8940-0343-8971; 0432-0462-6807; 0339-4588-0339-4619; 0400-0837-0400-0845, p. 0400- 0834; 0035-7096-00357133; 0206-4249-0206-4278; 0046-6939-0046-6983.

²⁶⁶ 0042-5964-0042-5979(Forand as per UN figures).

- **Lišane Ostrovičke** – vojnici su plijenili srpsku imovinu.²⁸³

- **Nadvode** – vojnici su pljačkali srpske domove.²⁸⁴

- **Obrovac** – vojnici su učestvovali u širokoj skali pljačkanja.²⁸⁵

- **Oklaj** – vojnici su krali srpsku imovinu i poljoprivrednu opremu.²⁸⁶

- **Orlić** – vojnici i pripadnici specijalne policije pljačkali su domove, vojnici i pripadnici specijalne policije svakodnevno su posijećivali Orlić i pljačkali kuće.²⁸⁷

(5) Tačka 5: Bezobzirno razaranje

120. Širom sektora Jug, vojnici, policija i pripadnici Specijalne policije su palili i uništavali kuće i zgrade, naročito one čiji su vlasnici bili Srbi. Uništavanje imovine izvedeno je u širokom spektru djelovanja, i ne može biti opravdano vojnom nužnošću, i činjeno je sa namjerom da se uništi imovina ne obraćajući naročitu pažnju na sprečavanju razaranja.²⁸⁸

121. Bezobzirno uništavanje se pojavljivalo u južnom sektoru.²⁸⁹ Primjeri uništavanja u opštinam koje se pominju u optužnici su sljedeći:

- **Benkovac** – vojnici su palili srpske kuće i imovinu.²⁹⁰

- **Civljane** – vojnici i pripadnici specijalne policije uništili su srpsko selo Cetina, gdje je 95% kuća spaljeno a vandalizirana je i srpske pravoslavna crkva.²⁹¹ U Civljanim je uništeno ili oštećeno oko 50% imovine.²⁹²

- **Donji Lapac** – vojnici i pripadnici Specijalne policije uništili su ili oštetili gotovo sve zgrade, a ovo je bilo gotovo cijelo srpsko područje.²⁹³

- **Drniš** – vojnici su uništili većinu srpskih kuća u drniškoj opštini.²⁹⁴ Dok je sam grad Drniš bio pošteđen većeg uništenja, sela i zaseoci su desetkovani.

- **Ervenik** – vojnici su spalili srpske kuće na području cijele opštine.²⁹⁵

- **Gračac** – vojnici i pripadnici specijalne policije, zajedno, i nezavisno jedni od drugih,

učestvovali u paljenjima i uništavanjima kuća na cijelom tom području.²⁹⁶

- **Kistanje** – vojnici i pripadnici specijalne policije prouzrokovali su široka uništenja. Neka srpska sela su kompletno uništena.²⁹⁷

- **Knin** – vojnici, pripadnici specijalne policije i civilne policije uništali su i oštetili srpske kuće na cijelom području.²⁹⁸

- **Lišane Ostrovičke** – vojnici su uništali ili oštetili oko 89% objekata u ovom većinsko srpskom području. U nekim selima spalili su sve kuće.²⁹⁹

- **Lisičić** – vojnici su *zbrisali* sve srpske kuće u području.³⁰⁰

- **Nadvoda** – vojnici su uništali većinu srpskih domova na području opštine a neka područja su *kompletno spaljena*.³⁰¹

- **Obrovac** – vojnici su uništenje usmjerili isključivo na srpske domove.³⁰²

- **Oklaj** – vojnici su potpuno uništili srpsko selo Oklaj i brojne okolne zaseoke.³⁰³

- **Orlić** – vojnici i pripadnici Specijalne policije spalili su mnoge srpske kuće u na cijelom području.³⁰⁴

(6) Tačke 6. i 7: Ubistvo

122. Od početka operacije *Oluja* do 30. septembra, stotine civila koji nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvu, ubijeni su od strane hrvatskih vojnika, pripadnika vojne policije i Specijalne policije, i drugih potčinjenih optuženima s namjerom da ubiju ili zadaju ozbiljne povrede ili teška ranjavanja.³⁰⁵

123. Optuženi su krivično odgovorni za ubistva počinjena na sljedećim mjestima, slijedi njihov popis:

Donji Lapac

* **Popis ubistava** 10: 7. avgusta 1995, Specijalna policija je hitcima iz vatrenog oružja ubila 4 srpska civila.³⁰⁶

Drniš

Ervenik

²⁸³ WS :0279-1297-0279-1302,0279-1298.

²⁸⁴ Mauro:0093-4963-0093-4970,0043-4968;Flynn:R006-9733- R006-9770,R006-9763.

²⁸⁵ ECMM (08.08.95) 0052-6832-0052-6834,0052-6833; HRAT (23.08.1995):R090-6524-R090-6523,p.R090-6523.

²⁸⁶ Berikoff:0053-0588-0053-0589,0053-0589.

²⁸⁷ Romashev:0051-1334-0051-1341,p.0051-1339.

²⁸⁸ *Kordić Appeal Judgement*,para.74,affirming the *Kordić Trial Judgement*,para.347

²⁸⁹ ECMM Report:0038-8688-0038-8856,Annex I.

²⁹⁰ HRAT(15.08.95):0035-1659-0035-1660,0035-1659; Flynn: R006- 9733-R006-9770,p.R006-9749.

²⁹¹ HRAT(2-4.09.95):0054-8147-0054-8150,0054-8149.

²⁹² ECMM:0034-1798-0034-1869,0034-1804.

²⁹³ ECMM:R026-6087-R026-6101,R026-6087.

²⁹⁴ Berikoff 0064-5523-0064-5587,0064-5541;HRAT(12.10.95):R090-6354-R090-6357,R090 6357.

²⁹⁵ Romashev:051-8225-0051-8231,0051-1339;ECMM:1798-0034-1869,0034-1805.

²⁹⁶ WS:0041-3839-0041-3859,p.0041-3843. ECMM Report :R026-6087-R026-6101,p.R026-6097.

²⁹⁷ Vrhovna izjava,p.0057-76;ECMM Izvještaj:0040-4418-0040-4423,p.0040-4420.

²⁹⁸ ECMM(9.8.95):0055-9673-0055-9674;HRAT(17.8.95)0060 - 4839-0060-4841,0060-4840.

²⁹⁹ WS :0279-1297-0279-1302,0279-1298.

³⁰⁰ ECMM:0040-4418-0040-4423,0040-4422;UNMO (28.08.1995) 0035-3289-0035-3321,0035-3304.

³⁰¹ Marti:0035-2439-0035-2444,0035-2440.

³⁰² ECMM(22.8.95):R026-8542-R026-8544;Flynn:R0069733- R006-9770,R006-9763.

³⁰³ Berikoff :0064-5523-0064-5587,p.0064-5554.

³⁰⁴ Romashev:0051-1334-0051-1341,p.0051-1339;ECMM: 0034 - 1798-0034-1869,p.0034-1803.

³⁰⁵ *Kvočka AJ*,para 261 *Čelebići AJ*,paras 422-423;*Brđanin TJ*, para.381;Orić TJ para 346.

³⁰⁶ Vidi Annex F

* **Popis ubistava 9:** 18. avgusta 1995, vojnici su ubili Martu Vujnović, Srpkinju, civila³⁰⁷

* **Druga ubistava:** 7. avgusta 1995, vojnici su ubili Stanu Popović i njenog sina invalida, Mirka Popovića.³⁰⁸

Gračac

Kistanje

* **Popis ubistava 8:** 10. avgusta ili oko tog datuma 1995. vojnici su ubili Danicu Šarić i bacili njeno tijelo u seoski bunar. 18. avgusta ili oko tog datuma vojnici su ubili Uroša Šarića i Uroša Ognjenovića.³⁰⁹

* **Druga ubistava:** 27. avgusta 1995, vojnici su ubili sedam srpskih civila u selu Gošić.³¹⁰

Knin

* **Popis ubistava 1:** 5. avgusta 1995., vojnici su pucali i ubili 3 srpska civila koji su pokušavali da napuste na traktoru selo Polaču.³¹¹

* **Popis ubistava 2:** 6. avgusta 1995. u Đurićima, 3 vojnika su prisilili Savu Đurića i jednog starijeg srpskog civila da uđu u njegovu zapaljenu kuću i žive ih spalili.³¹²

* **Popis ubistava 3:** Između 5. i 12. avgusta 1995. u Žagroviću, 5 srpskih civila je ubijeno.³¹³

* **Popis ubistava 4:** 25. avgusta 1995, specijalna policija je ubila 5 Srba civila u selu Grubori.³¹⁴

* **Druga ubistava:** 5. avgusta 1995, vojnici su ubili 6 vojnika RSK koji su se predali u tunelu na raskršnici između Biskupije i Civljana.³¹⁵ 5. avgusta 1995, vojnici su izveli srpske civile Nenada Đukovića i Dragana ??? iz kuće u Kninu i ubili ih.³¹⁶ 5. avgusta 1995. vojnici su zarobili Iliju Šarca i ubili ga.³¹⁷

Orlić

* **Popis ubistava 5:** na ili oko 13. avgusta 1995, vojnici su upucali i ubili Todu Marića, srpskog civila.³¹⁸

³⁰⁷ WS:0069-3288-0069-3292,p.3288-3289-3288-3290; WS: 0362-3551-0362-3555,pp.0362-3552-0362-3553;WS:0362-3547-0362-3550,0362-3548;Romassev:0037-9689-0037-9701, p. 0037-9692.

³⁰⁸ WS :0069-3275-0069-3283.

³⁰⁹ WS:0069-3305-0069-3314,pp.0069-3311-0069-3312;WS:0069-3315-0069-3322,pp.0069-3320-0069-3321;Antilla:0038-78240038-7896,p.0038-7838;Exodus Report: 0065-0026- 0065-0026,p.129.

³¹⁰ WS:0279-1297-0279-1302.

³¹¹ Vidi Annex A.

³¹² WS:0361-9435-0361-9439,pp.0361-9436-0361-9437;WS:0279-1504-0279-1507,p.0279-1505;WS:0059-8510-0059-8514, pp.0059-8511-0059-8513.

³¹³ Vidi Annex B.

³¹⁴ Vidi Annex C.

³¹⁵ WS: 0050-8248-0050-8256

³¹⁶ WS: 0059-8548-0059-8552;Death Report (Nenad Dujkovic): 0602-8228-0602-8229; Izvještaj sa autopsije (Nenad Dujković):X010-3079-X010-3097.

³¹⁷ WS:0059-8523-0059-8529;Izvještaj osmrtni(Ilija Šarac)0469-3821-0469-3822; Izvještaj sa autopsije (Ilija Šarac):X010-3207-X010-3225.

³¹⁸ WS:0279-1593-0279-1596, pp.0279-1514-0279-1515; WS: 0279 -1631-0279-1634,pp.0279-1632-0279-1633; Romassev: 0051 -1334-0051-1341,pl338.

* **Popis ubistava 6:** 5. avgusta 1995, vojnici su smaknuli Miloša Borjana, srpkog civila, i još 6 vojnika RSK koji su se predali kod Šarenih jezera u Vrniku.³¹⁹

* **Popis ubistava 7:** 6. avgusta 1995, vojnik je ubio 7 starijih srpskih civila u selu Uzdojce.³²⁰

(7) Tačke 8 i 9: Nehumana djela i okrutni postupanja

124. Od početka operacije *Oluja* do 30. septembra 1995, stotine civila, lica koja ni na kakav način nisu imali aktivnu ulogu u neprijateljstvima, bili su izloženi nehumanom ponašanju i okrutnom postupanju od strane optuženih i njima potčinjenih, od strane optuženih na direktan ili indirektan način.³²¹ Nehumano ponašanje i okrutano postupanje uključuju: ozbiljno nanošenje povreda civilima za vrijeme granatiranja;³²² nehumani uslovi u zarobljeništvu i loše postupanje;³²³ ranjavanje, nestajanje, i druga brojna kršenja ljudskih prava i vređanje ljudskog dostojanstva:

- U Benkovcu, vojnici koji su se predali u pritvoru su bili tučeni za vrijeme ispitivanja i tjerani da rade težak posao.³²⁴

- Vojnici koji su posjetili starijeg Srbina u Palanki, ispreturali su mu kuću i onda ga vezali za stablo i potpalili vatru pod nogama.³²⁵

- U Kaknju, hrvatski vojnici su zlostavljali, pucali i ranili dva srpska civila.³²⁶

- Civilni su bili ranjavani tokom neselektivnog granatiranja Knina i okolnih sela.³²⁷

- U Kovačiću nekoliko civila je zadobilo prostore rane kada su hrvatski vojnici pucali na traktor na kojem je bilo 22 civila koja su pokušavala da napuste selo.³²⁸

- U avgustu i septembru, 1995, stariji srpski civilni koji su dobili specijalna odobrenja da se vrate svojim domovima uz pomoć UN prijavili su da su ih pretukli hrvatski vojnici, nekima su polomljene kosti kao rezultat tih tuča.³²⁹

- Srpski civilni, muškarci i žene, koji su pokušali da napuste područje na početku operacije *Oluja*,

³¹⁹ Vidi Annex D

³²⁰ Vidi Annex E

³²¹ Čelibići AJ,para.424. Haxihasanović TJ para.32 Simid TJ para.74; Krmojelac TJ para.130-131; Orić TJ para 350 Jelisić TJ, para 4l; Celebići (TJ, psira.525,536-.Blaškić TJ,para 186. Strugar TJ, para. 261 Orić TJ para.354 Haxihasanović TJ para.33.

³²² Strugar TJ,paras.262-276.

³²³ Čelibići TJ,para.119. Haxihasanović TJ para.1612.

³²⁴ WS:0050-8165-0050-8171,p.0050-8168.

³²⁵ WS:0069-3300-0069-3304,p.0069-3303.

³²⁶ WS: 0069-3305-0069-3314, p.0069-3311; WS:0069-3315-0069-3322, pp.0069-3320-0069-3321.

³²⁷ WS:0045-7409-0045-7413,p.0045-7412;WS:0059-8492-0059 -8498,p.0059-8494;WS:0041-3752-0041-3759,p.0041-3757;WS: 0045-9870-0045-9881;p.0045-9877.

³²⁸ WS:0102-8959-0102-8963,p.0102-8960;WS:0359-4871-0359-4877, p 0359 -4873;WS:0102-8964-0102-8970,pp.0102-8965-0102-8966.

³²⁹ WS:0607-1562-0607-1568,p.0607-1566.

zarobljeni su na vojnom punktu od strane hrvatskih vojnika i zatvoreni cijelu noć u podrum jedne kuće prije nego su ih nasilno transportovali u *kolektivni centar*. Vojnici su im konstantno prijetili.³³⁰

- U Kninu, srpski civili i vojnici RSK koji su se predali zadržavani su u hrvatskim kasarnama i kolektivnim centrima gdje su redovno tučeni i prisiljavani da rade.³³¹

- Braća i muževi iz srpskih familija odvođeni su od strane hrvatskih vojnika, porodice su čekale godinama da otkriju sudbinu ovih ljudi.³³²

- Hrvatske trupe koje su bile u napredovanju natjerali su stariju Srpkinja da se skinu u donji veš i da igra košarku u dvorištu ispred svoje kuće sa svojim komšijom koji je bio potpuno go.³³³

- Vojnici su redovno posjećivali Vrbnik i maltretirali starije srpske civile. U jednom slučaju starijeg srpskog civila su tjerali da isproba da li ima postavljenih mina u kućama koje su htjeli pljačkati.³³⁴ Drugom prilikom, vojnici su zapalili suknu i pod u spavaćoj sobi starije Srpkinje koja je uz to bila i invalid.³³⁵

- U Uzdolju, hrvatski vojnik je postavio srpskog civila uz zid, plašeći ga i ispaljujući metke oko njega.³³⁶

(8) Tačka 1: Progon

125. Optuženi su pojedinačno i zajedno krivično odgovorni za progone srpskih civila iz južne Krajine od jula 1995, do 30. septembra 1995. Za vreme ovog perioda, stotine civila, lica koja nisu aktivno učestovala u neprijateljstvima, bili su predmetom progona na političkoj, rasnoj i/ili vjerskoj osnovi od strane optuženih i njima potčinjenih. Optuženi i njihovi potčinjeni su radili sa određenim planom da izvrše diskriminaciju na političkom, rasnom i/ili verskom nivou.³³⁷ Ovi progoni, koji sadrže isti stepen zločina kao oni nabrojani u članu 5,³³⁸ uključuju:

- Nasilno raseljavanja, uključujući deportacije i nasilne transfere,³³⁹

- Uništenje i paljenje srpskih kuća i radnji³⁴⁰

- Pljačkanje i otuđivanje srpske javne i privatne imovine³⁴¹

³³⁰ WS :0279-1351-0279-1355,pp.0279-1352-0279-1354;WS : 0279 -1517-0279-1521,pp.0279-1518-0279-1519;WS:0342-3240-0342-3245, pp.0342-3242-0342-3243.

³³¹ WS:0359-4871-0359-4877,p.0359-4874;WS:0050-8248-0050-8256,pp.0050-8253;WS:0279-1367-0279-1370,p.0279-1369.

³³² WS:0059-8548-0059-8552,p.0059-9549;WS:0059-8523-0059-8529,pp.0059-S525.

³³³ WS:0279-1564-0279-1567,p.0279-1565.

³³⁴ WS:0085-0590-0085-0595,p.0085-0593.

³³⁵ WS:0085-0590-0085-0595,p.0085-0594.

³³⁶ WS:0060-5001-0060-5005,p.0060-5002.

³³⁷ *Blaškić AJ, para.131,165; Krnojelac AJ paras 184-185; Vasiljević AJ, para.113; Stakić AJ para 327/ Krajišnik TJ. paras 734.*

³³⁸ *Krnojelac AJ paras 199,221; Naletilić AJ, para.57 4; Blaškić AJ, para.435; Krajišnik TJ, para 740.*

³³⁹ *Blaškić AJ, para. 153; Krnojelac AJ, para.222; Naletilić AJ, paras. 153- Đ54Đ Krajišnik TJ, paras.749,807-809.*

³⁴⁰ *Blaškić AJ, paras. 146, Đ49Đ Kordić AJ, para. Đ08Đ Krajišnik TJ, paras.774,775.*

- Ubistva³⁴²

- Drugi nehumani postupci koji uključuju granatiranje civila i okrutna postupanja³⁴³

- Nezakoniti napadi na civile i civilne objekte³⁴⁴

- Primjenjivanje restriktivnih i diskriminirajućih mjera, uključujući diskriminatorne zakone³⁴⁵

- Diskriminatorno oduzimanje imovine³⁴⁶

- Nezakonita hapšenja³⁴⁷

- Nestajanja.

(9) Oblici odgovornosti

(a) Udruženi zločinački poduhvat

126. Trojica optuženih su optužena za činjenja kao i za nečinjenja određenih radnji, kako je i opisano u optužnici, predočeno u materijalu, u ovom sažetku i u aneksima, koji su dodati članku 7.(1) i 7.(3).

127. Oni su odgovorni kao učesnici prve kategorije u udruženom zločinačkom poduhvatu u okviru koga su imali znatan doprinos u protijerivanju srpskog stanovništva kako je navedeno u paragrafu 12 optužnice. Svaki od optuženih dao je značajan doprinos za ostvarivanje ovog cilja, upotrebili su sredstva i ljudstvo za ostvarivanje ovog cilja. Sastavni dio plana bile su i kriminalne radnje koje su uperene protiv srpske populacije, kao što su granatiranje civilnih objekata, progoni, ubistva, nehumani postupci i okrutna postupanja, pljačkanja i bezobzirna uništenja.

128. Protijerivanja, ubistva, nehumana djela i okrutni postupci, pljačkanja i bezobzirna uništenja bila su u najmanju ruku izvođena kao 3. kategorija udruženog zločinačkog poduhvata.

(b) Naređivanje, poticanje, potstrekivanje

129. Trojica optuženih su naređivali drugima da počine zločine opisane u optužnici. Npr. Gotovina je odgovoran za član 7(1) što je naredio napade na civile i civilne objekte s ciljem da se izvrši zločina protijerivanja, deportacije, nasilnog transfera, nehumanog dijela i okrutnog postupka³⁴⁸

(c) Planiranje, poticanje, pomaganje i potstrekivanje

130. Kroz njihova činjenja i nečinjenja, uključujući i konstantno izbjegavanje da ispune svoje dužnosti pretpostavljenih, trojica optuženih su takođe planirali, poticali i pomagali i podstrekivali zločine koji se navode u optužnici. Oni su

³⁴¹ *Blaškić AJ, para. 146; Kordić AJ, paras. 109,672; Krajišnik TJ, paras.768,770-772,774,824.*

³⁴² *Blaškić AJ, para. 143; Krajišnik TJ, paras.736.*

³⁴³ *Blaškić AJ, para. Đ55; Čelebić AJ, paras.424,426.*

³⁴⁴ *Kordić AJ, paras 104,105; AJ, paras. 156,159; Kupreškić TJ, para.631.*

³⁴⁵ *Kupreškić, TJ, para.615(c); Simić TJ, para.57,58; Krajišnik TJ, p aras.784-90.*

³⁴⁶ *Krajišnik TJ, paras. 821-824.*

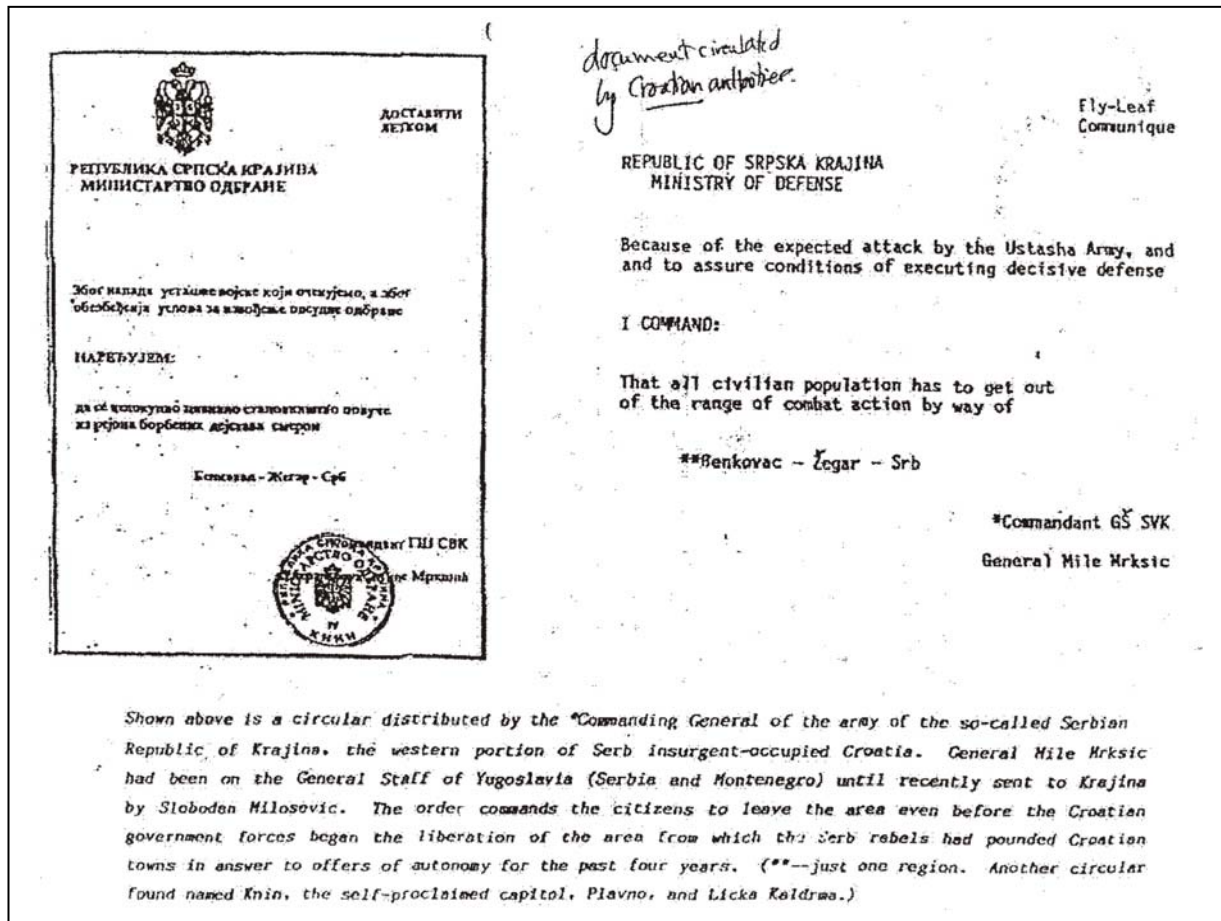
³⁴⁷ *Simić AJ, paras. 116,1 Đ1Đ Simić TJ, paras.994,995.*

³⁴⁸ *Galić AJ, para. 176*

asisitirali i pronalazili sredstva i materijale, štitali počinioce, štitali ih od mogućih kazni, i pokazivali im i druge forme moralne podrške koja je imala značajan doprinos u pripremanju zločina.³⁴⁹ Oni su činili ove stvari znajući da će to doprinijeti počinjenju zločina.³⁵⁰

131. Znajući da njihovi potčinjeni čine ili pripremaju zločine koji su opisani u optužnici, svaki od optuženih je propustio da preduzme potrebne korake kako bi počinioци bili kažnjeni i kako bi se sprovele preventivne mjere.

Preveli:
Mira Jovanović i Korana Štrbac

Letak koji su kreirali (falsifikovali) tvorci "Oluje" i bacali Srbima u Krajini da ih navedu na napuštawe, a koji se pomiwe i u optu`nici generalima

d) Komandna odgovornost

³⁴⁹ Simić AJ, para. 85; Galić AJ, paragrafi 175-176

³⁵⁰ Simić AJ, para 86

Tužiočev riječnik

Skraćenice korišćene u tekstu	Objašnjenje
ABiH	Armija Bosne i Hercegovine
AD	Odluka žalbenog vijeća
Additional Pritocol II	Drugi dopunski protokol uz Ženevsku konvenciju od 12. avgusta 1949 i vezani protokol o Zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba, od 8. juna 1977. (Protokol I)
AJ	Presuda žalbenog vijeća
BiH ili BH	Bosna i Hercegovina
CANbat	Kandski bataljon iz sastava UNPROFOR
ECMM	Posmatračka misija evropske zajednice
Geneva Convention	Ženevska konvencija
HDZ	Hrvatska demokratska zajednica
HHO	Hrvatski helsinški odbor
HLj	Glavni štab
HRAT	UN tim za ljudska prava
HV	Hrvatska vojska
HVO	Hrvatsko vijeće odbrane, (vojska bosanaskih Hrvata)
JNA	Jugoslovenska narodna armija
JORbat	Jordanski bataljon iz sastava UNPROFOR-a
MOD	Ministarstvo odbrane
MRL ili MBRL	Višeraketni minobacač
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
NGO	Nevladine organizacije
p, pp	strana, stranice
para. ; paras	paragraf
ROM	Zabrana kretanja
RSK	Republika Srpska Krajina
Statute	Statut Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju koji je donio Savet bezbednosti rezolucijom 827(1993)
SVK ili ARSK	Srpska vojska krajine
TJ	Presuda pretresnog vijeća
UN	Ujedinjene nacije
UNCivPol	Civilna policija UN-a
UNCRO	Mirone snage UN-a za Hrvatsku
UNMO	Vojni posmatrači UN-a
UNPROFOR	Zaštitne snage UN-a
UNSC	Savjet bezbjednosti UN-a
UZP	Udruženi zločinački poduhvat
UZP	Udruženi zločinački poduhvat
Vance Plan	Vensov-Ovenov plan, razmatran na stranama 13-44 Izvještaja Generalnog sekretara na međunarodnoj Konferenciji za bivšu Jugoslaviju, 2.februara 1993. (S/23221)
NjS	Izjava svjedoka
ZM	Zborno mjesto